ΒΩΜΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΟΣ Α΄. — ΑΡΙΘΜΟΣ 3

Αθήνα, Νοέμβρης 10 — 1918

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ: *Ἡ Αἰσθητική.*
Κ. ΒΑΡΝΑΛΗ: *Σὲ μιὰ καλλιτέχνισσα.*
ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑ: *Τὸ μαγαζὶ τοῦ τσιγκούνη*
ΣΠ. ΜΟΣΧΟΥ: *Ἀνθοῦλα.*
Ν. ΧΑΓΕΡ ΜΠΟΥΦΙΔΗ: *Μοντέρνα.*
Λ. ΑΝΔΡΕΓΕΦ: *Ὁ Πέτκα.*
J. MORÉAS: Stances *(μετ.* ΤΕΛ. ΑΓΡΑ
Ε.Α.ΡΟΕ: *Στὴ Ζάκυνθο.* ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ: *Διάλογοι*
ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ : *(Γιὰ τὸ Μ Μαγκάκη,* J. Moréas, *Κ. Π. Καβάφη). Στὸ περιθώριο.*

ΣΕ ΜΙΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΣΣΑ

Τὴν πρώτη ὡς σ' εἴδαμε φορρά, ἡ ψυχή μας ποὺ διψάει
κάθε καλό, σὲ δέχτηκε χρυσῆ βροχή, ὡς Δανάη·

⁂

παιδί, ποὺ στ' ἄδετο βαθυὰ καὶ λυγερὸ κορμί σου
σὰ δὲ δοξάρι ἀτέντωτο κοιμᾶται ἡ δύναμή σου !

⁂

Ἔτσι μὲ κίνηση καθάρια, ἁπλῆ καὶ μετρημένη,
σὰν ἀπ' ἀρχαῖον ἀνάγλυφο ἀττικὸ ζωντανεμένη,

⁂

λυγᾶς θερμὰ τὴ μέση σου κι' ἀναπετᾶς τὴν κνήμη,
ποὺ φῶς μᾶς πλημμυράει λευκόν, ἀφεύγατο ἀπ' τὴ μνήμη

⁂

Καὶ μὲ φωνὴ καμπανιστή, κατάβαθη, ὡς νὰ βγαίνῃ
μέσα σὲ νύχταν ἄτρεμην ἀπὸ ἄβυσσο κρυμμένη,

⁂

φ
καὶ νὰ κυλάῃ κρικυμιστά, γεμάτη ἀπὸ λαχτάρες,
πάνου ἀπὸ κρούσταλλα νερὰ καὶ κάτου ἀπὸ καμάρες·

⁂

μὲ μάτια, ποὺ φεγγοβολοῦν, καθὼς τὸ μαῦρο ἀτσάλι,
(πηγὲς κατάσκιες κρύου νεροῦ σὲ κούραση μεγάλη),

⁂

ποὺ ὡς τὴ χαρὰ τοῦ τραγουδιοῦ σου ἀπάνω τὰ λοξεύεις,
νὰ μᾶς πληγώσῃς ἐλαφρὰ μάταια, καλή, γυρεύεις,

⁂

χαρίζεις ὥρα εὐλογητὴ στὰ ποιητικὰ τὰ φρένα,
ποὺ σὰν μελίσσια κάνουνε ἀπὸ ζεστασιὰ γγιγμένα.

⁂

Ὤ ! ποὺ δὲν μπόρεσεν ἀκόμα ἡ Τέχνη νἀφανίσῃ
στὰ βρόχια της τὰ ἡδονικὰ τὴν ἀγαθή σου φύση,

⁂

ἡ Τέχνη ποὺ τὸ προσωπεῖο φοράει καὶ θὰ σὲ μάθῃ
μὲ ξένα λόγια ν' ἀντηχᾷς, νὰ ζῇς μὲ ξένα πάθη !

⁂

Ἄχ ! νἄταν ἔτσι στὸ βαρύ, ποὺ δέρνει μὲ χειμῶνα
μ' ἄδεια καὶ σκότεινη καρδιά, ὦ Σειρῆνα καὶ τρυγόνα,

⁂

τὰ κρίνα τοῦ προσώπου σου σὰν ἅγια νὰ κρατάω
βαθυὰ στὶς ἀπαλάμες μου καὶ μέσα νὰ κυττάω

⁂

στὰ μάτια σου νἀργοπερνοῦν τὰ ὀνείρατά μου πλῆθος
καὶ τὴ φωνή σου νἀγροικῶ μεσ στὸ δικό μου στῆθος !

1917 Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ

Το Μαγαζι του Τσιγκουνη

Τὸ τηγάνι φώναζε, καπνὸς ἔβγαινε, οἱ μύγες γύριζαν πλῆθος, καὶ πλῆθος ἀπ' αὐτές, εἶχαν καθίσει πάνω στὶς ντομάτες, ποὺ βαλμένες ἤτανε σὲ μιὰ καρέκλα. Κ' ἔξω ἡ κίνηση εἶχε ἀρχίσει δυνατή,

Ὁ Πατατίτσας στὴν πόρτα κοντὰ κύταζε τοὺς διαβάτες καὶ φώναζε τοὺς γνωστούς του νὰ τοὺς κεράσει. Καὶ σ' ὅλους τὰ ἴδια λόγια σχεδόν, ἔλεγε :

— Ἔλα, Βάσο ! ἐσένα περιμένω !. Ἔλα νὰ πάρουμε ἕνα τέτοιο !.

Ἀλλὰ κανεὶς δὲ δεχόταν καὶ ὅλοι τοῦ ἀπαντοῦσαν :

— Δουλιὰ ἔχουμε, κὺρ Πατατίτσα, δουλιά !. Ἄλλοτε !.

Αὐτὸς τοὺς ἔβλεπε ποὺ φεύγανε κ' ἔλεγε σιγά, μ' ἕνα μικρό, μικρὸ κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ :

— Παλιόσκυλα !. ἄστο διάολο !. Μωρὲ ἤξερα γὼ τί θέλατε !.

Δυὸ παιδιά, ἕνα κοριτσάκι ὡς δέκα χρόνων, κ' ἕνα ἴσαμε δώδεκα, μπήκανε μέσ' τὸ μαγαζὶ καὶ καθίσανε κοντὰ στὴν καρέκλα μὲ τὶς ντομάτες, κυτάζοντάς τες λαίμαργα.

Τοῦ Πατατίτσα τὸ μάτι ὅμως τὰ πῆρε.

— Μωρή, ἔκανε στὴν κόρη, ἀλάργα ἀπ' ἐκεῖ !.

Αὐτὴ μαζεύτηκε στὸ κάθισμά της ἀντὶ νὰ τραβηχτεῖ, ἐνῷ τ' ἀγόρι σηκώθηκε κ' ἔφυγε, μπῆκε σ' ἕνα χώρισμα.

Ὁ Πατατίτσας θέλησε νὰ τὴν πλησιάσει, ἀλλ' εἶδε ἕναν κίτρινο ἄνθρωπο νὰ ἔρχεται κουτσένοντας λίγο.

— Βρὲ καλῶς τον !. Ἔλα ντέ, καὶ σὲ περιμένω σὰ Χριστό !. τοῦ εἶπε, ἀνοίγοντας τὰ χέρια, καὶ πηγαίνοντας νὰ τὸν συναντήσει.

Ὁ κιτρινιάρης χαμογέλασε :

— Μὲ πῆρε ὁ ὕπνος σήμερα ! Εἶχα κοιμηθεῖ ἀργά...

— Α, Α, δὲν κάνεις καλά !. Νὰ κοιμᾶσαι νωρίς !. Τὴν ὑγειά σου, τὴν ὑγειά σου, νὰ κυτάζεις !. Ἔλα τώρα, δόσ μου τὸ χέρι σου, ἔτσι ἀδελφικά ! Τόκα !. Πάντα γερός !. Ἔλα τώρα, πᾶμε μέσα !. Θὰ πιοῦμε ἕνα τέτοιο !. Καὶ ξέρεις τὸ πρωΐ, πάει κάτω φίνα !.

— Ἄς τὸ πάρουμε !.

Καὶ ὁ κίτρινος ἄνθρωπος τὸν ἀκολούθησε μέσα, καὶ κάθισε ἁπλώνοντας τόνα του πόδι.

Ὁ Πατατίτσας στάθηκε ὄρθιος ἐμπρός του :

— Λοιπόν, τοῦ εἶπε, θὰ πάρουμε καὶ μιὰ τέτοια μ' ἁλατάκι καὶ πιπεράκι, ἔ ; Ξέρω γώ, τὸ γοῦστο σου !. Α, Α ! καὶ δυὸ μαριδοῦλες !.

Τὸ τηγάνι εἶχε φωνάξει δυνατά, κείνη τὴ στιγμή, ἀπ' ἄλλες μαρίδες ποὺ δέχτηκε...

Ἡ κόρη του ἡ μεγάλη μὲ τὰ μικρά, ῥόδινα χείλια, τἄσπρο πρόσωπο καὶ τὰ μαύρα, κατάμαυρα μαλλιά, τοποθετοῦσε τὶς μαρίδες στὸ τηγάνι μὲ προσοχή.

Ὁ Πατατίτσας πλησίασε πῆρε ἕνα πιατάκι κ' ἔβαλε

μέσα τρεῖς μαρίδες, ἀπ' ἐκεῖνες ποὖχε βγάλει, ἔρριξε ἀλάτι καὶ τὶς ἔφερε στὸν κίτρινο ἄνθρωπο. Ὕστερα πάλι, πῆγε στὶς ντομάτες, ποῦ ἤτανε στὴν καρέκλα, καί, ἀφοῦ ἔπιασε δυὸ τρεῖς μεγάλες, διάλεξε μιὰ μικρὴ στρογγυλή, τὴν ἔκοψε σ' ἕνα πιατάκι καὶ τὴν ἔφερε στὸ φίλο του, μὲ μιὰ ἀλατιέρα.

— Α, τώρα, εἶμαστε καλά!

— Ναί, ναί!. ἔκανε ὁ κίτρινος ἄνθρωπος καὶ κινήθηκε, μάζεψε καὶ τἀπλωμένο του πόδι λίγο κοντά.

Ὁ Πατατίτσας ἔξυσε γέρνοντας τὸ κεφάλι, τὴν κορυφή του:

— Α!. τώρα τὸ τέτοιο!. εἶπε κ' ἔφυγε.

— Κόντευα νὰ τὸ λησμονήσω!. μὰ κεφάλι εἶνε τοῦτο! ἔλεγε φεύγοντας, καὶ γιὰ τιμωρία πάω μόνος!.

Ὁ κίτρινος ἄνθρωπος τὸν κύταζε ποὺ ἔφευγε, ἔπειτα στράφηκε κ' εἶδε τὴν κόρη του.

Παχουλὴ μὲ λίγο γρυπὴ τὴ μύτη, καὶ κάτασπρη..

Τὰ ῥούχα της παλιά, ἀλλὰ καθαρά, τὰ παπούτσια της πατημένα, σχισμένα.

Θυμήθηκε πὼς τὴν πρώτη φορὰ ποὺ τὴν εἶδε μέσα κεῖ, τοῦ φάνηκε σὰ μικρὴ ἀρχοντοπούλα πιασμένη σκλάβα ἀπὸ βρωμεροὺς ἀνθρώπους..

Ὁ Πατατίτσας ἦρθε, πῆγε στὸ τεζάχι, καὶ ἀφοῦ ἔπλυνε δυὸ ποτήρια, ἔβαλε κρασὶ καὶ τἄφερε.

— Α, τὶς ἔφαγες; εἶπε κυτάζοντας τὸ πιάτο ἄδιο, νὰ πάρουμε ἄλλες!.

Καὶ ἀκουμπῶντας τὰ ποτήρια, πῆρε τὸ πιατάκι κἔβαλε κι' ἄλλες μαρίδες, τέσσερις αὐτὴ τὴ φορά. Ὕστερα ἔσυρε ἕνα κάθισμα καὶ κάθισε κι' αὐτὸς κοντά.

— Γειά!. ἔκανε πέρνοντς τὸ ποτῆρι του καὶ ζητῶντας τοῦ συντρόφου του νὰ τὸ τσουγκρίσει..

Ὁ κιτρινιάρης σήκωσε τὸ ποτῆρι του καὶ τὸ χτύπησε σιγὰ στὸ ποτῆρι τοῦ Πατατίτσα.

— Ε; ῥώτησε αὐτὸς ἅμα τὸ ἤπιε, σφογκίζοντας τὸ στόμα του καὶ κυτάζοντας τὸ σύντροφό του.

— Ναί, ναί!. ὡραῖο! κρασὶ μιὰ φορά!. Μὰ στὸ εἶπα, ἔχεις κρασὶ πρώτης!. Στὴ γειτονιά, ποὺ εἴμουνα, ἂν εἴχανε τέτοιο, θὰ χαλοῦσε κόσμο!. Νὰ μᾶς βάλλει κανένα κατοσταράκι καὶ κάμποσες μαρίδες!.

Ὁ Πατατίτσας στράφηκε στὴν κόρη του:

— Μωρή, τῆς εἶπε, φώναξε νὰ φέρουνε δῶ, ἕνα κατοστάρι!. γρήγορα!.

Ἡ κόρη μὲ τἄσπρο πρόσωπο καὶ τὰ κατάμαυρα μαλλιά, ἔσκυψε πάνω ἀπ' τὸ μικρὸ τζάκι, ποὺ ἤτανε στὴν πόρτα κοντά, καὶ φώναξε μὲ φωνὴ ψιλὴ καὶ γλυκειά:

— Κοντίλω!.

Τὸ κοριτσάκι, ποὺ πρὶν καθόταν κοντὰ στὶς ντομάτες, ἔφυγε στὴν πόρτα.

— Πάρε γρήγορα, κρασὶ ἕνα κατοστάρι!. τοῦ εἶπε.

— Ἐδῶ!. ἔκανε ὁ Πατατίτσας, καὶ γρήγορα!

Ὕστερα στὸ σύντροφό του:

— Ποὺ λές, Μιχαλάκι μου, καλὰ σὲ λέω, νομίζω, ἔ;. Δὲ ξεχνῶ ἐγώ, πολὺ δύσκολα!. Ποὺ λές, Μιχαλάκη μου, ἀκρίβιες σήμερα, πολλές! ἀκριβὰ πολὺ οἱ μουστιές!. φωτιά!. Μὰ γιὰ στάσου! Τὸ μεζέ!.

Σηκώθηκε καὶ πῆρε κάμποσες μαρίδες καὶ τὶς ἔρριξε στὸ πιατάκι καὶ τὶς ἔφερε. Ἀλλὰ καθὼς ἔκανε νὰ καθίσει, στάθηκε:

— Στάσου, εἶπε, καὶ λίγο ψωμί!.

Καὶ γρήγορος πῆγε πίσω ἀπ' τὸν πάγκο του κι' ἔφερε δυὸ φετίτσες ψωμί!

— Νάτο κι' αὐτό!. Μὰ ποῦνε κείνη!. Βρὲ σύ!. Ἡ μικρὴ φάνηκε μὲ τὸ ἑκατοστάρι..

— Ἔλα ντέ!. Φέρτο!. τῆς εἶπε κι' ἅπλωσε καὶ τὸ πῆρε ῥίχνοντας μιὰ ματιὰ γρήγορη σ' αὐτό. Τὸ κρασὶ ἦταν ἀρκετὰ κάτω.

Χωρὶς νὰ τ' ἀκουμπήσει πῆρε τὸ ποτῆρι τοῦ Μιχάλη κι' ἔρριξε μέσα, ὕστερα στὸ δικό του.

— Νὰ μὴν πατᾶς ἄλλοτε τὴν ποδιά σου, οὔτε νὰ σκουντουφλᾶς, εἶπε στὴν κόρη του, ἅμα φέρνεις σὲ μᾶς, στὸν κὺρ Μιχάλη! πρόσεχε!

— Δὲ ντρέπεσαι, καλὰ κάνει! τὸ συφέρο της!.

— Καλὰ σ' ἄλλους, ἀλλὰ στοὺς φίλους!. Ποὺ λές, Μιχαλάκη μου, ἀκρίβιες, κι' ἀκρίβιες!. Νά, αὔριο τὸ πρωΐ, ξημερώματα, περιμένω τὶς μουστιές!. Κ' ἔχω νὰ σκάσω λεφτὰ καὶ λεφτά!. Ἄστα!. Καὶ δὲ ξέρεις πῶς εἶμαι!. Βάλτο μὲ τὸ νοῦ σου! Καὶ θὰ μείνω νά, ντενεκὲς ἄδιος! Καὶ τὸ μαγαζὶ θέλει λεφτὰ καὶ λεφτά!. Θὰ πεῖς, δὲ σοῦ χρωσιᾶνε; Ναί, σὰν τὰ μαλλιά μου!. Ἀλλὰ τί νὰ τοὺς κάνω; Νὰ τοὺς πνίξω; Σιγά, σιγά!. Πρέπει νἄμαστε κι' ἀνθρώποι!. Ἔτσι πάω γώ!. Καὶ ἂς μὲ βρίζουνε αὐτοί! τὸ ξέρω! Ἔτσι εἶνε ὁ κόσμος, ἅμα πάει κανεὶς καλά, ὅλοι μ' αὐτόνα τἄχουνε!. Μὰ πόλι θὰ πεῖς, ἅμα πάει κακὰ θὰ τοῦ ποῦνε καλό; Δὲ ντρέπεσαι! Ἄλλο βρισίδι καὶ τότε!. Ἄστα, ἄστα νὰ πᾶνε στὸ διάολο!. Ποὺ λές, ἂν εἶχα καμμιὰ διακοσαριὰ δραχμές, ἂς ἤτανε κ' ἑκατὸ πενήντα, δὲ θὰ στενοχωριόμουνα!. Τώρα θὰ πεῖς, γιατί δὲ ζητᾶς; Δὲ ζητῶ!. Θὰ τὸ κάνουν τούμπανο σ' ὅλη τὴ γειτονιά!. Δὲ τοὺς ξέρεις! Δὲ ξέρεις τί ἄτιμη γειτονιὰ εἶνε! ἅμα περάσει λίγος καιρὸς ἀκόμα, θὰ τοὺς μάθεις! Μπώ, μπώ!. Ἐγὼ ξέρω τί ἔχω τραβήξει ἀπ' αὐτούς!. Καὶ κανονιέριδες!. Ἄστα!. Ποὺ λές, ἀπὸ ἐμπόρους πάλι δὲ ζητῶ!. Μακρυὰ ἀπ' αὐτούς! Ἐγὼ δὲ ψωνίζω ποτὲ μὲ κρέτιτο! Μὲ τὸν παρᾶ μου πάω καὶ μὲ προσκυνᾶνε!. Γιαυτὸ ἴσα, ἴσα στενοχωριοῦμαι!. Νά, χτὲς ἰὸ βράδυ, δὲ μπόρεσα νὰ κοιμηθῶ!. Εἶχα σπάσει τὸ κεφάλι μου ποὺ νὰ ζητήσω!. Καὶ νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, σκέφτηκα καὶ σένα! Λέω, θὰ πῶ στὸν κὺρ Μιχάλη, αὐτὸς μοῦπε πῶς ἔχει κάτι λεφτάκια! Θ' ἀφίσω τὴ ντροπὴ στὴ μπάντα!.

Ὁ κὺρ Μιχάλης κινήθηκε λίγο, ξεροκατάπιε, σήκωσε λίγο τ' ἁπλωμένο του πόδι, εἶπε ὅμως:

— Μπά, τί ντροπή!.

— Ε, ἔτσι εἶμαι γώ!. Καὶ δὲ θὰ στόλεγα, ἂν δὲν ἐρχότανε μόνο του. Ἄκουσε λοιπόν, Μιχαλάκη, ἂν θέλεις δῶσε μου κάτι, γιὰ κάμποσο καιρό!. Τὸ μαγαζί μου θἄνε στὴ διάθεσή σου!. Τί λές;.

— Καλά, καλά, ἔπειτα θὰ σοῦ φέρω!.

Ὁ κὺρ Μιχάλης σηκώθηκε σὲ λίγο, νὰ φύγει.

— Ἄστα, δικά μου εἶνε!.

— Α, ὄχι, ὄχι! ἂν θέλεις νἄμαστε φίλοι!,

— Καλά, καλά!. Πόσα εἶνε; ῥώτησε τὴν κόρη του,

κυτάζοντάς την καλά.

— Τέσσερις δεκάρες μαρίδες!. εἶπε αὐτή.

— Ναί, κ' ἕνα κατοστάρι! Τὸ ψωμὶ εἶνε δικό μου!.

Ὁ κὺρ Μιχάλης χωρὶς ἄλλη λέξη νὰ πεῖ, πλήρωσε κ' ἔφυγε.

— Στὸ καλό, στὸ καλό!. τοῦ εἶπε ὁ Πατατίτσας ἀκολουθῶντας τον ἴσαμε τὴν πόρτα, πιστεύω δὲ θὰ μὲ ξεχάσης!.

— Α, μπά! Ἔπειτα!.

Ὁ Πατατίτσας τὸν κύταξε λίγο ποὖφευγε, ὕστερα γύρισε ὁρμητικὰ στὸν κόρη του:

— Μωρὴ εἶσε ἕνας χάχας σωστός!. Ἔπρεπε νὰ πεῖς ἑξήντα, γιὰ νὰ κόψω, κι' ὄχι σαράντα, δὲ σοῦνεψα;. Σαράντα εἶνε!. μὲ μιὰ ψιλὴ φωνή. Μὰ ποὺ σοῦ κόβει, πού!. Ἐδῶ, ἀκόμα δὲν καταλάβατε, πῶς θέλει διπλωματία! Διπλωματία, μωρή, θέλει!. Αὐτὴ εἶνε σήμερα! ἀλλὰ πού πού κουκούτσι μυαλό!.

* * *

Σὲ λίγο ἔφυγε βιαστικὸς πέρνοντας τὸ ψάθινο του καπέλο.

Καὶ ἡ μέρα εἶχε προχωρήσει, κόσμος πολὺς περνοῦσε, κάρρα, σοῦστες τρέχανε...

Στὸ μαγαζὶ εἴχανε μπεῖ πολλοὶ κ' εἶχαν καθίσει στὰ τραπέζια. Μιὰ γυναίκα χοντρὴ μὲ μαῦρο μαντίλι στὸ κεφάλι, εἶχε πάρει τὴ θέση τοῦ Πατατίτσα, καὶ διέταζε. Τὰ δυὸ μικρὰ ἔδιναν μαρίδες, χόρτα στοὺς πελάτες.

Καὶ ἡ κόρη μὲ τἄσπρο πρόσωπο καὶ τὰ μαύρα μαλιά, ξακολουθοῦσε νὰ τηγανίζει, χωρὶς νὰ προσέχει στοὺς πελάτες, ποὺ καθισμένοι στὰ σιδερένια στρογγυλὰ τραπέζια, τῆς ῥίχνανε λαίμαργες ματιές.

* * *

Ἕνα μικρὸ μουρμούριζε, μισόκλαιε σιγά, σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ μαγαζιοῦ, τἄλλα δυὸ καθόντουσαν στ' ἄδια τραπέζια, γράφοντας μὲ μολύβι στὰ τετραδιά τους.

Ἡ μάνα φαινότανε μέσ' τὸ χώρισμα νὰ πλένει σὲ μιὰ μεγάλη λεκάνη, καὶ κάποτε ποῦ χανόταν, κρότος μαγκανιοῦ.

Ἡ κόρη μὲ τὰ μαῦρα μαλλιὰ καὶ τὰ μικρὰ ῥόδινα χείλια, σιωπηλή, ἑτοίμαζε πάλι, μαρίδες νὰ τηγανίσει, κοντὰ στὸ τζάκι, ποὖχε ἀνάψει φωτιὰ κ' ἔβγαινε πυκνὸς καπνός.

Κανεὶς ἄλλος δὲν ἦταν ἐκεῖ. Μούχλα, μυρουδιὰ βαριὰ μύριζε καὶ μύγες μύγες πλῆθος, γυρίζανε βουΐζοντας, εἶχαν καθίσει στοὺς τοίχους, στὰ κρεμασμένα κρεμίδια, στὶς ἄδιες πλεξάνες τους.

Ἔξω συννεφιὰ εἶχε πέσει καὶ βροχὴ εἶχε λούσει τὴν πόλη. Ὁ δρόμος ὅλο λάσπες κἐδῶ καὶ κεῖ γερὰ λιμνιάζανε.

Ὁ Πατατίτσας μπῆκε μέσα βιαστικός.

— Ἦρθε κανείς; μὲ ζήτησε κανείς; ῥώτησε τὴν κόρη του, ἀφοῦ μὲ μιὰ ματιὰ εἶδε γύρο, στὸ μαγαζί.

— Ὄχι, τοῦ ἀπήντησε αὐτὴ σηκώνοντας λίγο τὸ κεφάλι ἀπ' τὸ τηγάνι, ποὺ κρατῶντας τὸ χερούλι του ἔρριχνε λάδι.

Αὐτὸς πάλι κύταξε γύρο τὸ μαγαζὶ καὶ σήκωσε τὸ βρακί του, ποὖχε πέσει κι' ἄφινε νὰ φαίνεται τὸ σκοῦρο κουκάμισό του. Ἱδρώτας ἔσταζε ἀπ' τὸ μέτωπό του.

Ἔκανε μιὰ μὲ τὸ χέρι του καὶ τίναξε τὸν ἱδρώτα, ὕστερα, τραβῶντας τὸ μουστάκι του, ἔκανε δυὸ βόλτες στὸ μαγαζί.

Τὰ μικρὰ τὸν κύταζαν ἀκουμπισμέτα στὸ τραπέζι.

Ἡ κόρη του ἡ μεγάλη, ἄρχισε νὰ τοποθετῆ τὶς μαρίδες ἀλευρωμένες στὸ τηγάνι.

Ὁ Πατατίτσας στάθηκε, τὶς κύταξε κ' εἶπε μὲ μιὰ κίνηση μικρὴ τοῦ χεριοῦ:

— Μακρυὰ ἀπ' ἀλάτια;

Ἡ κόρη του κούνησε τὸ κεφάλι.

Αὐτὸς πλησίασε τὰ μικρά.

— Τί φάγατε; ῥώτησε τὴ μικρή του κόρη.

— Μαρίδες καὶ χόρτα! τοῦ ἀπήντησε αὐτή.

— Μαρίδες καὶ χόρτα!. Μπά! Μπράβο!. Ἐσεῖς, βλέπω, τρῶτε σὰν πλούσιοι!. Μαρίδες καὶ χόρτα!. Ὡραία! Πρίμα πᾶμε!. Βρέ, ποὺ νὰ σᾶς πάρει ὁ διάολος, ὁ ἐξαποδῶ, δὲν τὸ ξέρετε ὅτι οἱ μαρίδες εἶνε ἀκριβές; τί τὸν πλούσιο θέλετε νὰ μοῦ κάνετε; Ὤ, νὰ πάρει ὁ διάολος!. Μαρίδες δυὸ δραχμὲς τὴν ὀκά!. Δὲν τοὺς ἔφταναν τὰ χόρτα μοῦ θέλανε καὶ μαρίδες!. μαρίδες! Τὰ μούτρα τους! Δὲ μποροῦνε νὰ κάνουνε χωρὶς μαρίδες, θέλουνε καὶ δεύτερο φά!!. Ἀριστοκράτες βλέπεις, τοῦ λόγου τους!. Μὰ ἐγώ, βρέ, δὲ σᾶς εἶπα, πῶς οἱ μαρίδες εἶνε γιὰ τὸ μαγαζί;.

Διεκόπηκε. Στὴν πόρτα τοῦ χωρίσματος φάνηκε ἡ γυναίκα του κρατῶντας ἕνα πανὶ βρεμμένο, στριφογυρισμένο.

— Τί ἔχεις πάλι, καὶ φωνάζεις; τοῦ εἶπε κυτάζοντάς τον ἄγρια, μὲ μιὰ κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ σὰ νὰ τὸν κρατοῦσε στὰ δόντια της καὶ τὸν τίναζε. Γιατὶ φάγαμε μαρίδες ε; Καὶ τ' ἤθελες νὰ φάμε; Χόρτα ἔ; χόρτα, χόρτα ὅσο νὰ ψωφήσουμε τῆς πείνας! Ὁρίστε πατέρας!. Ποτέ..

— Μωρέ, γιὰ στάσου! Ἄλλο γώ, ἔλεγα!. Ἤθελα νὰ πῶ...

— Σἄκουγα τί ἔλεγες!.

Δυὸ γυναῖκες μπήκανε μέσ' τὸ μαγαζὶ καὶ πίσω, στὴν πόρτα φάνηκε ἡ μορφὴ τοῦ κὺρ Μιχάλη..

— Καλῶς τον, καλῶς τον!. Ἔλα, ἔλα μέσα!. κάτσε!. τοῦ εἶπε ὁ Πατατίτσας. Ὕστερα στὶς γυναῖκες:

— Τί θέλετε;.

— Δαδί!.

— Γλυκάδι μισὴ ὀκά.!

— Μωρή, ἔκανε αὐτὸς γυρίζοντας στὴ μικρή του κόρη, ἐμπρός, δῶσε γλυκάδι, καὶ σὺ βρέ, δαδί! Γρήγορα!. Γιὰ ἔλα λοιπόν!. Ἔλα κάτσε, ἐδῶ, ἐδῶ!.

Ἡ γυναίκα του τοὺς ἔρριξε μιὰ ματιὰ κ' ἔφυγε, ἡ κόρη του κούνησε τὶς μαρίδες καὶ κύταξε.

Ὁ Πατατίτσας εἶχε πάρει τὸν κὺρ Μιχάλη καὶ καθίσανε σ' ἕνα τραπέζι κοντὰ σὲ μιὰ κλειστὴ πόρτα τοῦ μαγαζιοῦ, ποὺ ἀπ' τὰ γυαλιά της σκονισμένα καὶ βρῶμικα, ἦταν ἀδύνατο νὰ δεῖ κανεὶς ἔξω.

— Δυὸ κρασιὰ γρήγορα καὶ κάμποσες μαρίδες! φώναξε.

— Δὲ θὰ φᾶτε; τὸν ῥώτησε ἡ κόρη του.

— Ὄχι, ὄχι!. κάτι τσίμπησα ἔξω καὶ μοῦκοψε τὴν ὄρεξη!. Νὰ πάρει ὁ διάολος, πέντε ἐληὲς καὶ λίγο ψωμὶ καὶ πάει ἡ ὄρεξη!. Ἔλα λοιπόν!. Δυὸ κρασιὰ καὶ λίγες μαρίδες!. ἔτσι ζεστές, ζεστές!.

Οἱ γυναῖκες εἶχανε φύγει. Τὰ παιδιὰ τρέξανε νὰ φέρουν ὅτι τοὺς εἶπε ὁ πατέρας τους

Ἡ ματιὰ τῆς κόρης τῆς μεγάλης ἀπ' τὸ τηγάνι, πήγαινε στὸν πατέρα της καὶ στὸν κὺρ Μιχάλη. Ἔβγαλε μαρίδες καὶ ἔδωσε στὴ μικρὴ ἀδελφή της ποὺ περίμενε. Τὸ κρασὶ εἶχε πάει πρωτήτερα.

— Πᾶρε. ἐγὼ δὲ θέλω ! εἶπε ὁ Πατατίτσας στὸ σύντροφότου. ἅμα φέρανε τὶς μαρίδες.

— Γιατί ;.

— Πάρτες σοῦ λέω !. Ἐγώ, νὰ σοῦ πῶ, τοῦ εἶπε σιγὰ σκύβοντας, εἶμαι ἴσα με δῶ !. Και ὁ Πατατίτσας ἔφερε τό χέρι στὸ λαιμό του.

Ὕστερα :

— Τί νομίζεις ; Ἐγὼ τὸν περιποιοῦμαι τὸν Πατατίτσα ! Α, ὅλα κι' ὅλα !. Πῆγα μέσα κι' ἔφαγα λίγο γουρουνόπουλα τοῦ γαλάτου !. Α, ἤτανε μεγαλεῖο !. Ἤπια καὶ τέσσερες, πέντε μπύρες ! μεγαλεῖο !. Ὅταν δουλεύεις, νομίζω ; πρέπει καὶ νὰ καλοπερνᾷς !. Ἔτσι νομίζω ; τί λέτε ;.

— Ναί, ναί ! τοῦ ἔκανε ὁ σύντροφός του. Τώρα γιὰ νὰ σοῦ πῶ. Κεῖνο ποῦχαμε πεῖ, τόφερα !. Ἑκατὸ πενῆντα ὅμως !.

— Α, ὡραία, ὡραία !. Καὶ σ' εὐχαριστῶ πολύ, πάρα πολύ !. Τὸ μαγαζί μου. ξέρετο. εἶνε σὰ δικό σου !.

Στὰ σιδερένια τραπέζια τοῦ μαγαζιοῦ εἶχαν καθίσει πολλοὶ ἐργατικοὶ καὶ πίνανε κυτάζοντας μὲ λαχτάρα πεινασμένου τὴν κόρη μὲ τὰ μαύρα μαλλιὰ καὶ τ' ἄσπρο πρόσωπο.

Κι' αὐτὴ κάποτε, μ' ἕνα ὕψωμα μικρὸ τοῦ κεφαλιοῦ της τοὺς ἔβλεπε. Ἀλλὰ γρήγορα, γρήγορα ἡ ματιά της ἔφευγε γιὰ νὰ πάει στὸν πατέρα της καὶ στὸ σύντροφό του..

Ἐπὶ τέλους ὁ κὺρ Μιχάλης σηκώθηκε νὰ φύγει.

Ἔξω ψυχάλιζε.

Ὁ Πατατίτσας βγῆκε κι' αὐτὸς ἔξω. Ἦταν εὐχαριστημένος. Καὶ στάθηκε μέσ' τὴ βροχή, ἐνῶ ὁ κὺρ Μιχάλης εἶχε πάρει τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο γρήγορα, σηκώνοντας σὰ νάτανε μονοκόμματο τόνα του πόδι.

Καὶ ἡ βροχὴ ἔπεφτε λεπτή, κατέβαινε σὰ λεπτὸ δύχτι, κατέβαινε. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε ἀπ' ἐλεύθερο μέρος, καὶ τὰ δέντρα, τὸ πράσινό τους καθαρὸ φαινόταν.

Τὸ οὐράνιο τόξο ζωηρὰ ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, στόλιζε τὸν μαυρισμένον οὐρανό, ἐνῶ ἀπ' τὴν ἄλλη, ὁ ἥλιος κατεβασμένος στὴ δύση, σὰ ματιὰ Θεοῦ, ρριχνε ἔπλημμύρα φῶς, ἔλουζε μὲ δυνατὴ λάμψη λόφους σπίτια..

(ἀκολουθεῖ.)

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΑΝΘΟΥΛΑ

Κοντὰ στὰ δότσαλα, ἀντίκρυ στὰ κατάφυτα δουνάκια, καὶ πλάγια στὸ παληὸ μύλο, ἦταν τὸ σπιτάκι τῆς κὺρ Ἀνθούλας. Ἕνα μικρὸ σπιτάκι μὲ δυὸ καμαρίτσες στολισμένες φτωχικά : Ἕνα κωμό, μιὰ γέρικη ντουλάπα, ἕνα σπασμένο καθρέπτη, ἕνα τραπεζάκι μὲ τῆς φωτογραφίες τῶν ἀγαπημένων της — κι' ἔπειτα καρέκλες καὶ πολτρόνες γιὰ νὰ δέχεται τοὺς φίλους της. Ὅσο μικρὸ κι' ἂν ἦταν τὸ σπιτάκι τῆς Ἀνθούλας κι' ὅσο φτωχικὰ στολισμένο, τὸ ἀγαποῦσα καὶ τὸ προτιμοῦσα κι' ἀπὸ κάθε ἄλλο πλούσιο σπίτι μὲ σέρες, ἐξῶστες, χαλιὰ καὶ πιάνα. Μάρεσε πιότερο νὰ περνῶ λίγες στιγμὲς μέσα 'κεῖ ποῦ κάτι σὰ νέκρα βασίλευε γῦρο στὸ ταπεινὸ περιδάλλο, νὰ μιλῶ λίγο, νὰ λυποῦμαι καὶ νὰ γελῶ γιὰ τὰ ὅσα μοῦ διηγόταν ἡ Ἀνθούλα — παρὰ στὸ σαλόνι κάποιας ὄμορφης κυρίας ποῦ πάντα ἡ συζήτηση θὰ στρεφότανε γιὰ κάτι ψεύτικο κοινωνικὸ γέννημα. Μάρεσε νὰ βλέπω αὐτὸ τὸ γέρικο ρηγιδομένο πρόσωπο, μὰ πάντα συμπαθητικὸ καὶ γεμάτο καλωσύνη. τἄσπρα της σὰ τό μετάξι μαλιὰ καὶ πιὸ πολὺ τὴν ἔκφραση ποὔπερνε στὶς σοδαρὲς στιγμὲς τῆς πραγματικότητας ἢ τῆς διήγησης.

Ἡ Ἀνθοῦλα ἤξερε πολλὰ πράγματα, πολλὲς ἀληθινὲς ἱστορίες· ἴσως ἐπειδὴ ἦταν ἀληθινὲς νὰ τοὺς βγῆκε καὶ τόνομα πὼς ἦταν αἰσχρές. Ὅμως ἡ Ἀνθοῦλα ἦταν καλὴ καὶ τίμια καὶ τὸ λένε ὅλοι ὅσοι τὴ γνώρισαν στὰ νιάτα της. Μονάχα ποῦ δὲν ἔμοιαζε μὲ τῆς γρηὲς ἐκείνες ποῦ κλίνουν ταυτιά τους καὶ μπίζουν τῆς φωνὲς ὅταν ἀκούσουν κάτι ποὺ αὐτὲς λένε ξετσίπωτο. Ὄχι. Μιλοῦσε λεύτερα σὰν ἕνας σοδαρὸς νέος ποῦ δὲ διστάζει ὅμως νὰ πῇ κάτι ἀπ' τήν ἀληθινη ἄσχημη μεριά του, ὅταν ἔχει ὅλη τὴ σινείδηση τῆς ἀλήθειας ποῦ αὐτὸ κλίνει. Ἔτσι κι' ἡ Ἀνθοῦλα διηγόταν ὄμορφες ἱστορίες — ποῦ δὲν ἀποκλείοταν νὰ εἶναι ἀληθινές — χωρὶς νὰ δοκιμάζῃ νὰ κρύψῃ μὲς σὲ χαμόγελα, ἢ κομπιασμένα λόγια, πράγματα κάπως ἀνοιχτά, ποῦ ἴσως ἄλλη νὰ μὴ τολμοῦσε νὰ πῇ. Δὲν ἦταν λευτερόστομη ἡ Ἀνθοῦλα· ὄχι. Ὅτι νόμιζε βαρὺ οὔτε κἂν τὸ σκέφτοταν. Ὅτι ὅμως σκέφτοταν τόλεγε. Κι' ἦταν τόσο ἀληθινὸ κεῖνο ποὔλεγε καὶ τοῦδεινε τόση ἀφέλεια καὶ ἀλήθεια ποῦ οὔτε τὸ καταλαδαίναμε πὼς μποροῦσε νὰ εἰπωθῇ κακὸ αὐτὸ ἂν τόλεγε κανένας ἄλλος. Καὶ τὰ σοδαρὰ κορίτσια ποῦ τὴν ἄκουγαν μαζὶ μὲ τοὺς νέους, κι' ἡ πιὸ σεμνότυφες ποῦ στὰ σαλόνια πάντα κάτι θὰ σιγόλεγαν μεταξύ τους ἢ θὰ κρυφογελοῦσαν ἀνταλλάζοντας ματιές, δὲν σχολιάσανε ποτέ τους τὰ λόγια τῆς Ἀνθούλας, ὅσο κτυπητὰ κι' ἂν ἦσαν, ὅσο κι' ἂν ἔδειχναν πολλὲς φορὲς τὴ ζωὴ ἀπ' τὴν ἀληθινή της μεριά. Κι' αὐτὸ γιατὶ ἡ Ἀνθοῦλα εἶχε τόση συνείδησι τῶν ὅσων ἔλεγε, ποῦ μὲ τὸν ἀληθινό τους τρόπο ποῦ τὰ διηγόταν δὲν ἄφινε σὲ μᾶς ὑποψία κακοῦ. Ἀκόμη κι' ὁ ἀγαπημένος της Τάσος ποῦ περνοῦσε τὴ μέρα του κοντά της νὰ τῆς διαδάζει ἀκατάπαυστα τὸ εὐαγγέλιο, κι' αὐτὸς ἀκόμα δὲν πήγαινε στὸ κακό καὶ τὴν ἄκουγε μὲ τὴν ἴδια κατάνηξη ποῦ διάδαζε καὶ τὸ εὐαγγέλιο, μ' ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια καὶ τὸ στόμα, ὅπως τὰ βράδυα ποῦ κάθοταν ὧρες κυττόντας ἔτσι τὴ Σελήνη.

* * *

Στὰ ὄμορφα πρωϊνὰ τοῦ νησιοῦ ποῦ τραδοῦσα μόνος πότε κατὰ τὴ θάλασσα, πότε στὰ δάση, περνοῦσα κι' ἀπ' τὸ σπιτάκι τῆς Ἀνθούλας νὰ τῆς πῶ τὴ καλημέρα καὶ νὰ τῆς δόσω μερικὰ τσιγάρα. Κι' αὐτὴ μοῦδεινε τὴν εὐχή της, ἔπαιρνε τά τσιγάρα καὶ τὰ γιόμιζε ἀπ' τὸ γιατρικὸ ποῦ τῆς εἶχε πῆ ὁ γιατρὸς γιὰ τὸ στῆθός της.

Ἕνα πρωϊ ὅμως, σ' ἕνα ἀπότομο γύρισμα τοῦ καιροῦ· βρῆκα τὴν Ἀνθοῦλα στὸ κρεδδάτι· δὲ μποροῦσε νὰ σηκωθεῖ, αἰσθανόταν ἀδυναμία, αἰσθανόταν νὰ τῆς πονοῦν τὰ κόκκαλα νὰ τῆς φαίνονται τὰ γεράματα.

"ΒΩΜΟΣ,,

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ

Συνδρομὴ χρονιάτικη . . . . φρ. χρ. 10

Σὲ καλὸ χαρτὶ . . . . . φρ. χρ. 25

Ταχυδρομικὴ διεύθυνση γιὰ συνδρομές, λογογραφήματα κ.λ.π: Κον Σπῦρο Μόσχον Περικλέους 28 — Ἀθήνα.

(Ὅσοι θέλουν μποροῦν νἀφίνουν σ' αὐτὴ τὴ διεύθυνση τῆς συνδρομὲς καὶ ὅ,τι ἄλλο).

Τὸ φύλλο βρίσκεται στὰ κιόσκια καὶ τὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ πουλιέται 40 λεπτά.

— Κάτσε, παιδί μου· μοῦπε μὲ τὴ τρεμουλιαστὴ φωνή της.

Καὶ κεῖνο τὸ πρωϊ ἄφησα τὸ περίπατο γιὰ νὰ κάτσω δυὸ ὧρες μαζί της, νὰ τὴ περιποιηθῶ ὡς ποῦ νάλθῃ ὁ Τάσος μὲ τὸ εὐαγγέλιο νὰ τῆς κάνει συντροφιά. Τὸν ἀγαποῦσε ἡ κακομοῖρα. Ἦταν ὁ μόνος ποῦ τῆς ἔμενε πιστὰ τὸ χειμῶνα, ἀφ' οὗ ὅλοι φεύγαμε γιὰ τὴν Ἀθήνα ἀπ' τὸ χιόνωρο. Κι' αὐτὸς νόμιζε πὼς μὲ τὸ εὐαγγέλιο θὰ τὴ φχαριστοῦσε· καὶ τὴ ζάληζε ὅλη τὴν ἡμέρα νὰ τῆς διαδάζῃ τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, μὲ τὶς ἀπαιτούμενες ἐξηγήσεις, ποὺ σὰν τὶς ἔκανε ἔπερνε ὕφος ἀνθρώπου εἰδικοῦ σ' αὐτά. Κι' αὐτὴ τὸν ἄκουγε γιατὶ δέ μπόραε νὰ τὸν δυσαρεστήσει.

Ἀπ' ἐκείνη τὴ μέρα ἄλλαξαν τὰ πράγματα· μαζεύομαστε πάλι στῆς Ἀνθοῦλας, μὰ φεύγαμε λυπημένοι ἀπ' τὴ καταστασή της κι' ἀπ' τά λόγια της.

— Γέρασα, παιδί μου· μὰς ἔλεγε συχνά· νοιόθω τὴν ἀδυναμία μου. νοιόθω πὼς δὲ θὰ δαστάξω τὸ χειμῶνα. Ἔρχεται αὐτὸς ὁ τρισκατάρατος ποῦ δὲ μὲ φόδησε ποτέ του τόσο ὅσο τώρα, ἔρχεται τὸ κρύο ποῦ θὰ μὲ δρῇ ἀδύναμη..

— Μὴ σκᾶς κυρ Ἀνθοῦλα· ἔχεις τὸ Τάσο σου... Θὰ σὲ ζεσταίνει. ἔ, Τάσο ; ρώτησε κάποιος.

— Δὲ βαρυέσαι ! — ἔκανε αὐτὴ ποῦ βρῆκε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὴ παληὰ της εὐθυμία — αὐτός . . . . ξύλο ! — καὶ κτύπησε τὸ ξύλο τῆς πόρτας. Κι' ἀπὸ τότε ὅλη μας ἡ ἀγάπη ἔγεινε συμπάθεια καὶ οἴκτος. Ὁ καθένας μας πήγαινε νὰ τῆς προσφαίρει κάτι. Ἄλλος τσιγάρα γιὰ τὸ φάρμακό της, ἄλλος σπίρτα, ἄλλος νὰ τὴ περιποιηθῇ, νὰ τῆς φκιάζῃ τὸ καντῆλι, τὸ σαλονάκι της πούθελε νὰ τὸ ὁλέπει σὲ τάξη. Καὶ μόνο ὁ Τάσος ξακολουθοῦσε νὰ τῆς κρατᾶ συνροφιὰ διαδάζοντάς της τὸ εὐαγγέλιο.

Ἴσως τότε νἄχε τὴ θέση του· ἡ ἄρρωστη μορφή της εἶχε γίνει γιὰ μᾶς κάτι ἱερό· καὶ τὰ λόγια τοῦ εὐαγγελίου βγαλμένα τόσο ταπεινὰ ἀπ' τὸν ἄκακο Τάσο, ἔδιναν κάποια ἱερωσύνη σ' ὅλη ἐκείνη τὴ σκηνὴ στὴ σιωπηλὴ κάμαρα τῆς Ἀνθούλας.

Μάρεσε νὰ τοὺς βλέπω ἔτσι τοὺς δυό τους· τόσο ἀγαθοί, τόσο ταπεινοί, αὐτὸς νὰ λέῃ τὰ θεία λόγια κι' αὐτὴ νὰ τἀκούῃ μὲ προσοχὴ καὶ κατάνηξη τώρα ποδνειωθε τὸν ἑαυτό της τόσο σιμὰ στὸ θάνατο.

Καὶ πολλὲς φορές, αὐτὴ ποῦ ἄλλοτε βαρυότανε νἀκούῃ τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, ζήταγε τώρα νὰ τὰ ξανακούσῃ γιατὶ τῆς φαίνονταν ξένα — σὰ νὰ τἄκουγε πρώτη φορά.

— Διάδαζέ μου, τάσο μου, διάδαμέ μου, τοὔλεγε συχνά.

* * *

Τὸ χινόπωρο σίμωνε. Τὰ δάση βούΐζαν κλαψιάρικα, ἡ θάλασσα βόγκαγε θλιδερά, κι' ἀπ' τὴν κάμαρη τῆς Ἀνθούλας ἀκούγονταν τὰ βότσαλα ποῦ τρίζανε σὰ σπασμένα κόκκαλα, ὅταν κυλοῦσε πάνωθέ τους τὸ κῦμα καὶ τἀγκάλιαζε.

Ἤλθαν ἡ δροσιές, ἡ συνεφιές, τὰ πρωτοδρόχια, ποὺ ἀλλάζουν τὴ ζωή μας, τὴ ψυχική μας διάθεση. Σὲ μένα στὄμορφο νησί, ὁ καιρὸς μ' ἔκανε νὰ ὁλέπω τὰ πράγματα σὲ βαθύτερη διαίστηση, μὲ περισσότερη ἔκφραση. Τὸ χινόπωρο σκόρπιζε τὸ ζωντανό, θλιφτό του χρῶμα στὶς εἰκόνες, καὶ στὴ σκέψη μου τὴ δόναμι νὰ ὁλέπω τὰ πράγματα βαθύτερα : Αὐτὸ μ' ἔκανε νὰ λυπᾶμαι πιὸ πολὺ τὴν Ἀνθοῦλα.

Ὁ τόπος ἐρήμωνε. Ἕνας — ἕνας ἔφευγε καὶ μείναμε λίγοι γιὰ λίγο καιρὸ καὶ μεῖς.

Κι' ἡ Ἀνθοῦλα μέρα μὲ τὴ 'μέρα χειρότευε κι' ἔνοιωθε τὶς δυνάμεις της νὰ φεύγουν.

— Μὴ σκᾶς κὺρ Ἀνθοῦλα, τῆς λέγαμε· τοῦ χρόνου πάλι μαζὶ θἄμαστε, θὰ γίνῃς καλὰ ὅπως πρῶτα κι' ὁ καιρὸς θὰ περάσῃ γρήγορα.

— Ἄχ παιδιά μου — δέν μπορεῖται νὰ νοιώσετε· κι' ἐγὼ τώρα τὸ νοιόθω αὐτό· τὸ ὁλέπω, τὸ καταλαβαίνω πὼς εἶναι τὰ τελευταία μου· κι' ἄλλοτε ἀρώστησα... μὰ τώρα...

— Ε ! ὁ Θεὸς βοηθός ..!. τῆς λέγανε μερικοί. Κι' αὐτὴ εὐλογοῦσε καὶ παρηγοριόταν ποῦ θὰ τῆς ἔμενε ὁ Τάσος συντροφιά.

Κι' ἔτσι ἕνα χινοπωρινὸ βράδυ, μαζευτήκαμε ὅσοι εἴχαμε μείνει, σπίτι της, νὰ τὴ χαιρετήσουμε πιὰ γιὰ τελευταία φορά, ἀφοῦ θὰ φεύγαμε.

Α ! παιδιά μου, θὰ φύγετε ! θὰ φύγετε... σταθεῖται, δὲν πρέπει· θὰ σηκοθῶ... νοιόθω τὸν ἑαυτό μου καλὰ καὶ θὰ καθήσουμε πάλι στὴ ξόπορτα ὅπως πρῶτα· σταθεῖτε...

Τὴ καημενοῦλα, σιγόπα, τὴ καημενοῦλα. Καὶ πέρασε, καὶ κεῖνο τὸ βράδυ ὅπως τὰ παληὰ καλοκαιριάτικα βράυα, ὅπως κάθε καλοκαίρι.

Καὶ μὲ τὴ κομένη ἀπ' τὴν ἀρώστια φωνή της, μᾶς εἶπε πάλι ἱστορίες, λυπητερὲς τούτη τὴ φορά, μὲ τὸ θάνατο, μέσα τους, ὅσο κι' ἂν ἤθελε νὰ μᾶς κάνει νὰ ξεχάσουμε τὴν ἀρώστια της.

Καὶ τὸ παγωμένο, τρεμουλιαστὸ χέρι της, πέρασε μέσα ἀπ' ὅλων μας τὰ χέρια, γιὰ τὸ τελευταῖο χαιρετισμό.

Ὄρθια στὴ ξόπορτα, κουκουλομένη μ' ἕνα μεγάλο παλτὸ σὰ κάπα, λεπτὴ αὐτὴ μὲς σ' αὐτό, σὰ σκιάχτρο.

Ὅμως αὐτὸ τὸ σκιάχτρο, μοῦλθε νὰ τἀγκαλιάσω γιὰ μιὰ στιγμή, νὰ τὸ φιλήσω, νὰ κλάψω.

— Καλὴν ἀντάμωσι !, κὺρ Ἀνθοῦλα.

Ὁ Θεὸς βοηθός, παιδιά μου· ὁ Θεός... Κι' ἡ φωνή της κόπηκε ἀπ' τὸ κρυφὸ λυγμό. Ἀκούστηκε σὰ συνέχεια τῆς φωνῆς της, τὸ κλάμμα τῆς θάλασσας, τῆς θάλασσας τοῦ χινόπωρου... Καὶ τραδήξαμε ὅλοι μαζί, ὅλοι σιωπηλοί, μὲ τὴν ἴδια σκέψη.

* * *

Δὲν ξέρω τί ἔγεινε· κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ξέρῃ. Ἀπόψε

ποῦ ἡ σκέψη μέ φέρνει στὰ παληά, σὲ μιὰ ὄμορφη ζωή, μὲ τἀγαπημένα καὶ ταπεινὰ πρόσωπά της, θυμᾶμαι ὅλ' αὐτὰ ποῦ μ'ἀρέσει νὰ τελειόνω μ' ἕνα δικό μου τρόπο.

Τί ἔγεινε ; ζεῖ ; πέθανε ;

Μὰ τὴ γέρικη μορφὴ ποῦχε τὴ θωριά τοῦ θάνατου, μ' ἀρέσει καλλίτερα νὰ φοντάζομαι πεθαμένη παρὰ ζωντανή· δὲν ξέρω γιατί.— Τὴ μαραμένη της μορφὴ ποῦ τὸ βράδυ κεῖνο ἀντίκρυσα τόσο ταιριασμένη μὲ τὸ χινόπωρο, δὲ μπορῶ νὰ φαντασθῶ στὸ ξερὸ χειμῶνα στὴ ζωή. Εἶναι τόσο ὄμορφο νὰ τὴ φαντάζομαι πεθαμένη στὸ τέλειωμα τοῦ χινόπωρου, ταιριασμένη μὲ τὸ πεθαμὸ τοῦ ὄμορφου δάσου τοῦ νησιοῦ, ποῦ ἡ ὀμορφάδα αὐτή, νικάει τὸ κακὸ αὐτῆς μου τῆς σκέψης.

Κι' ἀκόμη μ'ἀρέσει νὰ βλέπω τὸν ἄκακο Τάσο, μὲ τὰ μεγάλα του μάτια ῥιγμένα στὸ Εὐαγγέλιο, ὡς τῆς στερνές της στιγμές.

1918 ΣΠΥΡΟΣ ΜΟΣΧΟΣ

"ΔΙΑΛΟΓΟΙ,,

ΠΟΝΟΣ

Στὸ φτωχικὸ σὲ κάλεσα κελλί μου, ἀγαπημένε,
νὰ σ' ἀρωτήσω μιὰ φορὰ καὶ πάλι «τί 'νε ζωή';»
καὶ στῆς φωνῆς τὸ ῥώτημα μ' ἀπήντησε ἡ ματιά σου,
ὅπως καὶ πάντα: «σιωπή, δὲ λέγεται, σιωπή :»

ΜΕΤΑΝΟΙΑ [LXXI]

Νὰ σἀγαπήσω, ζήτησες, γιὰ λίγο ἢ καὶ πάντα
ὅμως πιστά—κι' ἀλύπητα, καλή, νά σὲ ξεχάσω,
σὰν ἀπὸ πόνο ἀλύγιστη τὸ βάσταγε ἡ καρδιά μου.

Τὸ λόγο δὲ λησμόνισα—καὶ τώρα ποῦ κρατῶ
ἀπὸ τὸ θρῆνο ἀβάσταγο στὰ χέρια τὸ κεφάλι
σὲ σένα πάλι ἐγύρισα, καλή, τὸ λογισμό,

μὰ τὴν καρδιά μου ἐπάγωσε καὶ τὴν χαρά μου, ἡ Τύψη.

ΟΜΟΡΦΙΑ [LXII]

Σὲ μιὰ στιγμὴ ἀνεπάντεχη σἀπάντησα Ὀμορφιά,
κι' ὅλα τὰ μάγια μόδειξες τῆς μαγικῆς σου εἰκόνας,
κι' ὅλα στὸ φῶς ἀνοίγοντας τῆς γῆς τὰ μυστικά
μοῦ φώναξες : «ἀπὸ μακρυὰ φαντάζω τόσο ὡραία,
μὴ μὲ ζυγώσεις—τἄκουσες ;—μονάχα ἀπὸ μακρυά.»

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΙΣ STANCES ΤΟΥ ΜΟΡΕΑΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ὦ ἐσὺ θλιμμένη θάλασσα, ποὺ δὲ σὲ ξέρω ἀκόμα,
νὰ μέ σκεπάσῃς ἔρχεσαι 'στῆς πάχνης σου τὸ στρῶμα·
'στὴ μουλιασμένη σου ἀμμουδιὰ τ' ἀχνάρια μου θ' ἀφήσω,
κι' ἐκεῖ τὴν πόλι καὶ τὴ γῆ μὲ μιᾶς θὰ λησμονήσω.

Θάλασσα, κύματα πικρά, 'στοὺς κρότους σας ἐπάνω
ποὺ σ'ἄγριους ἄμμους ξεψυχοῦν, δόσ'τε μου, ὦς νὰ πεθάνω,
λίκνο νὰ βρῇ ἡ καρδιά μου ἐκεῖ κ'οἱ πλήξεις της κ'οἱ πόνοι,—
τῶν ναυαγίων τὴν ὠμμορφιὰ ποὺ ἔχουν χαρά τους μόνη,

*

Τὰ ῥόδα, ποὺ ἀγαποῦσα, ἄχ ναί ! μαδοῦν μέρα μὲ 'μέρα·
κάθε καιρὸς δὲν ἔρχεται μὲ νέα ξανθὰ βλαστάρια·
φύσησε ὁ ζέφυρος πολύ· κ' εἶναι ἡ σειρὰ τοῦ ἀγέρα
ποὺ ἐπάγωσε ἀδυσώπητος τῶν ποταμιῶν τ' ἀχνάρια.

Χαρά,—καὶ πῶς νὰ τῆς τὸ πῶ ! Μὴ δὲν τὸ ξέρει τάχα
πὼς εἶναι τρέλλα νἄρχεται χορδή, ποὺ ἐγὼ ἔχω τάξει
χορδὴ ταμμένη 'στὴν ὠχρὴ Μελαγχολία μονάχα,
'στὰ δάχτυλά μου νὰ ζητάῃ ἀναίτια νὰ ταράξῃ ;

*

Μὴ πῆς : «Στρωμένο εἶν' ἡ ζωὴ τραπέζι, ποῦ προσμένει».
— λόγια τρελλά, ἀπὸ ταπεινὴ ψυχὴ κι' ἀποσταμένη.
Οὔτε ποτέ σου : «εἶν' ἄπειρη κ' εἶναι γεμάτη ὀδύνη»·
— παλληκαριὰ ἀσυλλόγιστη, ποὺ σβεῖ καὶ μᾶς ἀφήνει...

Καθὼς τὰ κλώνια αὔρα γλυκειά,—τὸ γέλειο ἄς σὲ ταράξῃ·
κλάψε ὅπως κλαίει ὁ ἄνεμος, τὸ κῦμα ὅπως στενάζει·
κάθε χαρὰ δοκίμασε, χώνεψε κάθε πόνο,
κ' ὕστερα πές : «εἶναι πολὺ κ' ἴσκιος ὀνείρου μόνο».

*

Σχίζοντας ξάφνου τῆς βροχῆς τὰ πένθη, ἔχεις γλυκάνει
τὶς καστανιές, ποὺ τοὺς μαδᾷ τῶν φύλων τὸ στεφάνι,
τὰ ὄψιμα χόρτα, τὰ νερά, καὶ τὴ ματιά μου ἀκόμα,
ἤλιε τοῦ φθινοπώρου ἐσὺ μὲ τὸ χλωμὸ τὸ χρῶμα.

Ἥλιε, τί θέλεις ἀπὸ μᾶς ; ἄφησε, οἱ ἀνθοὶ ἄς μαδήσουν,
νεκρὰ τὰ φύλλα ἄς σήπωνται κ'οἱ ἀνέμαι ἄς τὰ σκορπίσουν·
ἄσε, ἄς θολώσουν τὰ νερὰ κι' ἄσε μου τὴν ὀδύνη,
ποὺ τρέφει μου τὸ λογισμὸ καὶ τὴν ψυχή μου ἀδρύνει.

*

Ἐγὼ τοὺς τάφους κατοικῶ, οἱ νεκροὶ μ' ἀκοῦνε κάτου·
'στὴν ὕπαρξί μου θἄειμαι ἐχθρὸς τὴν ἴδιαν, ὦς θανάτου.
Στὸν ἄνανδρο εἶν' ἡ δόξα μου, 'στὰ ὄρνια τὸ στάρι μόνο·
σπέρνω χωρὶς συγκομιδὴ παντοτεινὰ κι' ὀργώνω...

Α! δὲν κρατῶ παράπονο ! — Βορριᾶ, θὰ σ' ἀντισκόψῃ
ἡ καταφρόνια, ὁ χλευασμός, — τῆς ἀδικίας ἡ ὄψι ;—
μιὰ πού, ὅταν πάντα σὲ χτυπῶ, λύρα Ἀπολλώνια ἐσένα,
μέρα μὲ μέρα πιὸ σοφὰ λαλεῖς καὶ μετρημένα...

*

Γλαυκοὺς φαντάζομαι οὐρανούς, τῆς δύσης τους τὴ χάρι,
μιᾶς θάλασσας ξεχειλιστῆς τὴν ἐαγριεμμένη θέα,
τὸν κάβουρα 'στὴν τρύπα του, 'στὴν τράτα τὸν βαρκάρη,
τὴ Νέαιρα τὴ γλαυκόφθαλμη, τὸ Γλαῦκο, τὸν Πρωτέα.

Τὸν πονηρό, ποὺ ἀπόκρυφα τὸ δρόμο του λογιάζει,
τ' ἀρχαῖο καλύβι, μιὰ γριὰ μπρὸς 'στὸ κατῶφλι χάμου,
τὸν ξυλοκόπο τὸν κυρτό, ποὺ τὴν ἀξίνα ἀδράζει,
τὴν πόλη μὲ τοὺς κρότους της, τοὺς πόνους 'στὴν καρδιά μου.

*

Ἄγριο ποτάμι, Κηφισσέ, φαιδρὴ ἡ ψυχή μου μένει,
'στὴ λάμψι ἀφότου ἀντίκρυσα τὴν ὄχθη σου λουσμένη.
Βαθειὰ 'στὴν κλίνη σου κρατᾷς τῶν ἐλιγμῶν τὴ χάρι,
ποὺ ἀπόμεινε, 'στὶς ἀντηλιές, ἀπ' τὸ στεγνό σου ἀχνάρι.

10-VII-1917

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΜΟΝΤΕΡΝΑ*

ΔΙΧΩΣ ΣΥΓΚΙΝΗΣΗ

Ἐκεῖνο τὸ κοράσι μὲ τὰ μάτια
ποὺ ἀντιφεγγίζουνε μιὰ θύμηση παλιά,
μέσα στοῦ τάφου θάθελα τὴ σιγαλιὰ
νὰ ξέρω πὼς θὰ μπόρεια νὰ τὴν εὕρω.

Ἴσως καὶ νὰν αὐτοῦ· ποιὸς ξέρει, ἴσως.
Ἐχωριστήκαμε πρὶν ἀπὸ χρόνια—κάποιο δειλινό—
καὶ ἀπὸ τότες ἔχω νὰ τὴ δῶ.
Ὅμως μπορεῖ καὶ νὰ κυλιέται—πάντα χνουδόκορμη—
μὲς σὲ κρεββάτια.

Ὡστόσο μὴ θαρρεῖτε πὼς τὸ μῖσος
μὲ κάνει ἔτσι νὰ μιλῶ.
Τὸ νιώθω μέσα μου, ἔ ναί, τὸ πῶς τὴν ἀγαπῶ.
: Μὰ θάθελα αἰθέρια νὰ τὴν τραγουδήσω.
—Σὰν θὰ τὴν ἔνιωθα μέσα στὸν τάφο ἐκεῖ,
ἡ ἀγάπη μου ἴσως νὰ γινότανε ἰδανική.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΕΙΤΑΝ

Στὸ μάρμαρο τοῦ λαβομάνου ἀπάνω
ἐπέφτανε τοῦ φεγγαριοῦ οἱ ἀχτίδες, καὶ τὸ λαβομάνο
ἐφάνταζε σὰν κάποιος τάφος παλαϊκός.
—Ἴσως τόρα μονάχα ἔτσι νὰ μοῦ φαίνεται.—
Ἄχ ναί, εἴταν σὰν τάφος καὶ δὲν τὸ εἶδα
—μὰ πέρασε τόσος καιρός...

Δὲν πρόκειται νὰ δηγηθῶ καμιὰ ἱστορία
ἐρωτική· μονάχα ποὺ μαρέσει
ναναθυμάμαι κάτι στιγμὲς
τῆς ζωῆς μου, ἐρωτικές,
ποὺ πιὰ δὲ θὰ ξανάρθουνε ποτές.

Ἐστηριζόμουνα στὴν ἄκρια τοῦ γραφείου
καὶ σένιωθα μέσα στὴν ἀγκαλιά μου
ἀγαπημένη, ζεστόκορμη, ὁλόδικιά μου.
Κι ὕστερα σὰ σὲ φίλησα στὸ στόμα
—γιὰ πρώτη φορὰ εἴτανε θυμάμαι—
ἔκρυψες τὸ κεφάλι σου στὴν ἀγκαλιά μου
καὶ κάμποσο ἔμεινες ἔτσι, συλλοϊσμένη.

Μαρέσει νὰ θυμάμαι—αὐτὸ μὲ διασκεδάζει—
κάτι στιγμὲς
τῆς ζωῆς μου ἐρωτικές.
— — — —
(Τοῦ φεγγαριοῦ ἔπεφτε ἡ ἀχτίδα
πάνω στὸ μάρμαρο τοῦ λαβομάνου)
Τὴ ματιά σου ὅμως νὰ θυμηθῶ δὲν κατορθώνω.
Θαρρῶ πὼς δὲ μὲ κοίταζες, ἢ μᾶλλον
ἐγὼ στὰ μάτια δὲ σὲ κοίταξα καθόλου.

Ναί, βέβαια, ὅσο τὸ σκέπτομαι τόσο θυμάμαι :
Καθόλου δὲν τὰ ἐκοίταξα τὰ μάτια σου· δὲν τὰ εἶδα.

ΩΡΑ ΝΕΥΡΙΚΟΤΗΤΑΣ — ΛΟΓΑΚΙΑ

Κάτι νευρικὰ λογάκια
—σταφτὶ σφυριγμένα σιγανά—
τοῦ μυαλοῦ μου τὴν ἡσυχία ἀνασκαλεύουν·
κι ἔρχουνται μὲς στὸ δειλινό, καὶ μοῦ θυμίζουν,
καὶ μὲ παιδεύουν.—
Κάτι—βαθυὰ κρυμένα, ἀλύπητα—λογάκια.
Τὰ εἶπα. Καὶ ξεχάστηκαν. Μὰ ἐμένα
μοῦ σφίγγουνε τὸ στῆθος σιγαλὰ
κι εἶν βέβαια γιὰ τὴ δύναμή τους·
κι ὅτι κι ἂν κάνω—ἄχ, καὶ τὸ κρασὶ τὰ μάγια χάνει—
μὲ τυραννάει ἡ ἀλύπητη φωνή τους.

Κι ὡστόσο τὰ εἶπα. Κι ἴσως καὶ νὰ ξεχαστῆκαν.

Ἄχ, Θέ μου, τόρα ποιὸς θὰ μὲ λυτρώση ;
Κανένας. Νοιώθω μέσα μου μιὰ δύναμη. Ἄχ, Θέ μου...
Σταφτί μου κάποιος, ἄχ ταλύπητα λογάκια μοῦ φωνάζει.
Καὶ κάτι ἄλλο ἀκούω σὰ νὰ σφυρίζῃ.
Κι ὕστερα— : ἕνα προσωπάκι ἔκπληχτα κοιτάζει :—
—Δὲν εἶν κανεὶς νἀρθῆ νὰ μὲ λυτρώση ;

Τὸ σῶμα μου μονάχα ζῆ, ψυχή μου.
Καὶ τάλλα τὶ τὰ θὲς νὰ τὰ ξετάζῃς.
Ἔ, ναί, κάτι λογάκια—πᾶν λησμονηθῆκαν
(γιὰ κοίτα—ἐδῶ εἶν κρασὶ καὶ γλέντια)
γιὰ νὰ τὴ βασανίζουν στὴν ψυχή μόν, πάει, θαφτῆκαν
—Χαχά— Τὸ σῶμα μου μονάχα ζῆ, ψυχή μου . . .

ΚΛΕΜΕΝΟ ΦΙΛΗΜΑ

Θαρρῶ πὼς παίζαν τὰ βιολιὰ
μακρυά,
σὰν κουρασμένα ὅμως
(καὶ σὰν παντοῦ
τῆς λαγνείας νὰ κυβέρναε ὁ νόμος)

—Κι ἐγὼ σὲ κράτησα στὴν ἀγκαλιά μου
σφιχτὰ
κι ἀντρίκια — καὶ λάγνα — — κι ὕστερα — — —

Ἔχασα — τὸ θυμάμαι — ὦς καὶ τὴ μιλιά·
μὰ εἴτανε τόση γύρου ἡ σιγαλιά . . .

Κλεμένο φίλημα· ποιὰ νάταν ἡ ὥρα ;
ποιὸ γλυκοχάραμα γιὰ τὸν ποιητή ;
Στερνὸ τὸ φίλημα· στερνὴ κι ἡ ὥρα
καὶ θαμποχάραμα. — Εἴταν ἡ Αὐγή ;

ΝΙΚΟΣ ΧΑΓΕΡ ΜΠΟΥΦΙΔΗΣ

ΣΤΗ ΖΑΚΥΝΘΟ

[1837]

Ὄμορφο νησί, ποὺ ἀπ τομορφότερο λουλούδι
Δανείστηκες ἀπ ὅλα τὰ χαριτωμένα ὀνόματα τὸ πιὸ χαριτωμένο,
Πόσες θύμησες, καὶ τί γλυκῶν ὡρῶν
Στὴν ὄψη σου καὶ στῶ λουλουδιῶν σου τὴν ὄψη ξάφνου ξυπνᾶν !
Πόσες σκηνές, καὶ τί χαμένης εὐτυχίας !
Πόσες σκέψες καὶ τί σαβανωμένων ὀρπίδων !
Πόσα ὁράματα μιᾶς παρθένας ποῦ ἔπαψε νὰ ὑπάρχη :
Ποὺ ἔπαψε νὰ ὑπάρχη πάνω στὰ πρασινωπά σου λοφάκια!
Ἔπαψε νὰ ὑπάρχη ! Ἀλλοίμονο ! αὐτὸς ὁ λυπητερὸς μαγικὸς ἦχος
Ποὺ ταλλάζει ὅλα ! Οἱ ὀμορφιές σου θὰ πάψουν ναρέσουν!
Καθὼς κι ἡ θύμησή σου ! Καταραμένο μέρος
Νὰ γιὰ μένα τί εἶνε οἱ κρυστάλινες ἀνθισμένες σου ὄχτες
Ὦ νησὶ μὲ τοὺς γιάκινθους ! Ὦ Ζάκυνθο πορφυρομένη !
«Isola d'oro ! Fior di Levante !»

[Μετ. Ν. Χ. Μπ] Ε. Α. ΡΟΕ

* Ἡ πρώτη σειρὰ βγῆκε σὲ ἰδιαίτερο βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «Τραγούδια σὲ μοντέρνους σκοπούς.»

Η Αἰσθητική*

II.—Σκοπὸς καὶ ὠφέλεια.

Ἁπλῆ σύμπτωση νὰ ἐγκαινιάζεται ἡ Σχολή μας μὲ τὸ μάθημα τῆς Αἰσθητικῆς. Μποροῦσε ὅμως νὰ γινῃ κι' ἐπίτηδες. Γιατὶ ἡ Αἰσθητικὴ εἶνε πράγματι μιὰ **βάσις**, Σεῖς ὅλοι ποῦ ἤρθατ' ἐδῶ νὰ γίνετε ἠθοποιοί, τὸ Ὡραῖο θὰ **θεωρεύετε**, τὸ Ὡραῖο θὰ **ἐκφράζετε**, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε πιὸ ἐπιστημονικό, σὰ δραματικοὶ καλλιτέχνες. Κι' ἡ Αἰσθητικὴ εἶνε ἡ Φιλοσοφία, ἡ Ἐπιστήμη τοῦ Ὡραίου. Αὐτὴ θὰ σᾶς τὸ δεῖξῃ, αὐτὴ θὰ σᾶς τὸ μάθῃ. Αὐτὴ θὰ σᾶς φανερώσῃ τὴν οὐσία τοῦ Ὡραίου, τὴ φύση του. Αὐτὴ θὰ σᾶς μιλήσῃ γιὰ ὅλες τὴς Ὡραῖες Τέχνες ποῦ τὸ ἐκφράζουν, ἀπὸ τὴν Ποίηση ποῦ εἶνε ἡ πρώτη, ὥς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴ κι' ὥς τὴν Κηπουρική, ποῦ εἶνε οἱ τελευταῖες. Αὐτὴ θὰ σᾶς δώσῃ τοὺς αἰώνιους νόμους καὶ τοὺς κανόνες, αὐτὴ θὰ σᾶς διδάξῃ ποιοὺς ὅρους πρέπει νὰ ἐκπληρώνῃ ἕνα ἔργο ὁποιοδήποτε, —ποίημα, μουσικὴ συμφωνία, ἄγαλμα, εἰκόνα, κτίριο, πάρκο, — γιὰ νὰ εἶνε **καλλιτέχνημα**.

Δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ θεωρία, γνώση, ἐπιστήμη, ποῦ νὰ χρειάζεται περισσότερο σὲ κάθε φιλόκαλο ἄνθρωπο καὶ προπάντων 'ς ἕναν καλλιτέχνη. Φυσικά, πολλὰ ἀπὸ τὴν Ἐπιστήμη αὐτὴ τὰ ξέρει κανεὶς καὶ χωρὶς νὰ τὰ μάθῃ, καὶ μάλιστα σὰν εἶνε γεννημένος νὰ καταλαβαίνῃ, νὰ αἰσθάνεται τὸ Ὡραῖο· ἢ τὰ μαθαίνει σιγὰ-σιγὰ μὲ τὴν πεῖρα, βλέποντας στὴ ζωή του ὡραῖα πράγματα κι' ἀκούγοντας μορφωμένους ἀνθρώπους νὰ μιλοῦν γι' αὐτά. Μὰ δὲν ἀρκεῖ. Ὅσοι δὲν ἔλαβαν κάποτε τὸν κόπο νὰ καταγίνουν πιὸ συστηματικὰ στὴν Αἰσθητική, πολλὲς φορὲς δὲν ξέρουν, —κι' ἂς περνοῦν γιὰ μορφωμένοι,— τὰ σπουδαιότερα τῆς Ἐπιστήμης καὶ τὰ στοιχειωδέστερα. Δηλαδὴ τὰ θεμελιώδη. Δὲν ἔχουν ἄξαφνα καθόλου καθαρὴ ἰδέα τοῦ τί λογῆς εἶν' αὐτὸ τὸ Ὡραῖο, ποῦ ἀνεβαίνει στὰ χείλη τους τόσο συχνά: Εἶνε κάτι ὑποκειμενικό; Εἶνε κάτι ἀντικειμενικό; Ὑπάρχει μέσα στὸν ἄνθρωπο; ὑπάρχει ἀπ' ἔξω; Τὸ φυσικὸ Ὡραῖο εἶνε τὸ ἴδιο μὲ τ' Ὡραῖο τῆς Τέχνης; Καὶ ποιὰ εἶνε ἡ ἀρχή, ἡ πηγὴ καὶ τῶν δυοῦν; ὡς ποῦ πρέπει νὰ φτάσουμε, νὰ ὑψωθοῦμε, γιὰ νὰ βροῦμε τὴν οὐσία τοῦ Ὡραίου;

Καὶ τὸ Ἄσχημο πάλι τί εἶνε; Πῶς ἄσχημα πράγματα, καὶ γιατί, στὴν Τέχνη μπορεῖ νὰ εἶνε ὡραῖα; —Κάμετε αὐτὲς τὶς ἐρωτήσεις 'ς ἕν' ἀπὸ τοὺς νέους μας **ἐδῶ**, ἢ 'ς ἕνα κοινὰ μορφωμένο ἄνθρωπο, ἔστω καὶ καλλιτέχνη, ποιητή, ζωγράφο, γλύπτη, κριτικό,—ναί, ναί, ἀκόμα καὶ κριτικό,— ποῦ νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως τὴ μόρφωση ἐκείνη ποῦ εἶχαν ἄλλοτε ὁ Σολωμός, ὁ Πολυλᾶς, ὁ Βράϊλας Ἀρμένης(**), ὁ Ροΐδης, ἢ ποῦ ἔχουν σήμερα ἕνας Παλαμᾶς, ἕνας Νιρβάνας, ἕνας Μελᾶς, καὶ θὰ ἰδῆτε πῶς δύσκολα θὰ σᾶς δώσουν ἀπάντηση. Οἱ περισσότεροι συγχέουν τὸ Ὡραῖο μὲ τὸ ἁπλῶς Κομψὸ ἢ Χαριτωμένο (ἐκεῖνο ποῦ λένε οἱ Γάλλοι joli), ἢ τὸ Ὡραῖο μὲ τὸ Ὑψηλὸ (τὸ Sublime), ἢ τὸ Ἄσχημο μὲ τὸ Γελοῖο, ἢ τὸ Γελοῖο μὲ τὸ Κωμικό. Καὶ δυστυχῶς, πολλὲς φορές, τὸ Ἄσχημο .. μὲ τὸ Ὡραῖο!

Ἔ, δὲν εἶν' εὔκολα πράγματ' αὐτά! Δὲν εἶν' εὔκολη ἡ θετική, ἡ ἀληθινὴ κρίση, καὶ μάλιστα γιὰ λεπτομέρειες, ὅταν δὲν κατέχει κανεὶς καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς Ἐπιστήμης. Ἀλλὰ τὸ μάθημα τῆς Αἰσθητικῆς, ἡ γνώση τοῦ Ὡραίου, δὲν θὰ σᾶς κάμῃ μόνο ἱκανοὺς νὰ κρίνετε ἀσφαλέστερα τὰ καλλιτεχνήματα. Θὰ σᾶς κάμῃ σᾶς τοὺς ἴδιους καλλίτερους, ἀνώτερους καλλιτέχνες, παρ' ἂν ἠθέλατε περιορισθῆ μόνο στὰ πρακτικὰ ἢ μόνο τὰ **ντιλεττάντικα**. Γιατὶ θὰ σᾶς κάμῃ πρῶτα-πρῶτα ν' ἀγαπήσετε περισσότερο τὸ Ὡραῖο ἀπ' ὅ,τι τὸ ἀγαπᾶτε τώρα. Κι' εἶνε ἀλήθεια ἀναντίρρητη, εἶνε νόμος Ἀγαπᾷ κανεὶς περισσότερο, ἐκεῖνο ποῦ γνωρίζει βαθειά· — ὅταν, ἐννοεῖται, εἶνε τόσο ἀξιαγάπητο, ὅσο τὸ Ὡραῖο αὐτό, ποῦ στάθηκε ἡ ἀγάπη, ἡ λατρεία, ἡ ἀφοσίωση, ἡ πίστη, ἡ μανία τῶν πιὸ διαλεχτῶν ἀνθρώπων 'ς ὅλους τοὺς τόπους καὶ σ' ὅλες τὶς ἐποχές!

II.—Εἶνε Ἐπιστήμη;

Ἡ Αἰσθητικὴ λοιπὸν εἶνε ἡ «Ἐπιστήμη τοῦ Ὡραίου». Λέγεται κ' ἔτσι ἁπλῶς. Λέγεται καὶ «Καλολογία» ἀπὸ τὸ **Καλόν**, ποῦ στὴν ἀρχαία γλῶσσα ἐσήμαινε Ὡραῖο, ἀντίθετο τοῦ **Αἰσχρόν**, ποῦ τὸ λέμε σήμερο Ἄσχημο. Τὸ Καλὸ τῆς δικῆς μας γλώσσας, οἱ ἀρχαῖοι, καθὼς ξέρετε, τῶλεγαν **Ἀγαθόν**.) Ὅσο γιὰ τὴ λέξη «Αἰσθητική», αὐτὴ δὲν εἶνε ἀρχαία, οὔτε .. ἑλληνική. Τὴν ἔπλασαν ξένοι ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ **αἰσθάνομαι-αἴσθησις** (Æstetika, Esthetique,) γιατὶ ἄλλη φορὰ ἐπίστευαν πὼς τὸ κυριώτερο χαρακτηριστικὸ τοῦ Ὡραίου εἶνε νὰ **προσβάλῃ** τὸ **αἰσθητικὸ** πρῶτα-πρῶτα τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῷ, καθὼς θὰ ἰδοῦμε, τὸ Ὡραῖο προσβάλλει ἐπίσης καὶ τὸ **διανοητικό**, —πρῶτα μάλιστα αὐτό, — καὶ τὸ **βουλητικό**, δηλαδὴ ὁλάκαιρη τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ κι' ἀπ' ὅλες τὴς μεριές. Ὁ ὅρος λοιπὸν «Καλολογία» θἄταν ὁ **καλλίτερος** «Αἰσθητική» ὅμως εἶνε ὁ ὅρος ὁ **παραδεδεγμένος**.

Ἀλλὰ πράγματι ἡ Αἰσθητικὴ εἶνε μιὰ Ἐπιστήμη; Ἔχει ὅπως κάθε Ἐπιστήμη, νόμους αἰώνιους; (Γιατὶ αὐτὸ θὰ πῇ **Ἐπιστήμη**). —Πολλοί, καὶ μάλιστα ἀπὸ κείνους ποῦ δὲν τὴν ξέρουν, τὸ ἀρνοῦνται. Ἐπιστήμη τοῦ Ὡραίου—θὰ σᾶς ποῦν, — δὲ βαριέστε! Ἄλλο τὸ Ὡραῖο τὸ δικό μου, ἄλλο τὸ Ὡραῖο τὸ δικό σου, ἄλλο τὸ Ὡραῖο τὸ δικό του. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὸ Ὡραῖο του. Τὸ Ὡραῖο εἶνε **ὑποκειμενικό**. Δὲ μπορεῖ λοιπὸν οὔτε νὰ ὑπαχθῇ σὲ ὡρισμένους κανόνες, οὔτε νἄχῃ αἰώνιους νόμους. Αἰσθητικὴ δὲν ὑπάρχει ἄλλη, ἀπὸ ἐκείνη ποῦ ἔχει ὁ καθένας μέσα του. —Καθόλου! Οἱ κύριοι αὐτοὶ κάνουνε λάθος.

Ἂν ἀληθινὰ τὸ Ὡραῖο ἦταν ὑποκειμενικό, σχετικό, **πεπερασμένον**, ναί, ἡ Αἰσθητικὴ δὲν θἄ αν Ἐπιστήμη. Μὰ ἴσα-ἴσα μιὰ ἀπὸ τὴς πρῶτες της ἀποδείξεις, ἀπὸ τὴς πρῶτες της βεβαιώσεις, εἶνε ὅτι τὸ Ὡραῖο ὑπάρχει ἔξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Εἶνε **ἀντικειμενικό**. Ὑπάρχει ὅπως ὑπάρχει ὁ ἄλλος κόσμος,—τὸ «μὴ ἐγὼ» ποῦ λέει ἡ Φιλοσοφία,— ὅπως ὑπάρχει ἡ Ἀρχὴ τῶν Ὄντων, ὅπως ὑπάρχει ὁ Θεός. Καὶ εἶνε κάτι ἀπόλυτο, αἰώνιο, ἀθάνατο, τέλειο, ἰδανικό, ὅπως ὁ Θεός. Θὰ ἰδοῦμε μάλιστα πὼς εἶνε ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος. Τὴ στιγμὴ λοιπὸν ποῦ δὲν ὑπάρχει ἕνα Ὡραῖο μου κι' ἕνα Ὡραῖο σου, ἀλλὰ **ἕνα Ὡραῖο γιὰ ὅλους**, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ κι' Ἐπιστήμη, ἀληθινὴ Ἐπιστήμη, θετική, ποῦ νὰ ἐξετάζῃ τὴ φύση του, τὴν οὐσία του, τὶς ἐπιδράσεις του, τοὺς κανόνες του, τοὺς νόμους του.

Σιγὰ-σιγά, δειλὰ-δειλά, τώρα θὰ σᾶς ρωτοῦσα: Πιστεύετε στὴν ὕπαρξη τοῦ Θεοῦ; Πιστεύετε πὼς ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος, τὸ Σύμπαν, δὲν ἐξηγιέται διαφορετικά, παρὰ μὲ μιὰ Πρώτη Ἀρχή, ποῦ τὸν ἐδημιούργησε καὶ τὸν κυβερνάει; Αὐτὴ ἡ Πρώτη Ἀρχὴ μπορεῖ νὰ εἶνε γιὰ σᾶς ὁ Γιεχωβᾶ τῶν Ἑβραίων, ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, τὸ Μέγα Πνεῦμα τοῦ Βούδδα, ὁ Ὀντολογικὸς Θεὸς τῶν φιλοσόφων, τὸ Ἄγνωστο, τὸ Ἄπειρο, τὸ Μυστήριο, ὅ,τι θέλετε. Τὄνομα ποῦ τῆς δίνετε δὲν ἔχει σημασία. Γιὰ νὰ μάθετε ὅμως Αἰσθητική, πρέπει νὰ πιστεύετε πὼς μιὰ τέτοια Πρώτη Ἀρχὴ ὑπάρχει. Γιατὶ ὡς αὐτὴ ἀνάγεται τὸ Ὡραῖο, ὅπως καὶ τὸ Καλό, ὅπ ω

* *[Τὸ πρῶτο μάθημα τοῦ κ. ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ, καθηγητὴ τῆς Αἰσθητικῆς στὴ Δραματικὴ Σχολὴ τῆς «Ἑταιρίας Ἑλληνικοῦ Θεάτρου», τὴν Πέμπτη, 11 τοῦ Ὀχτώβρη 1918.]*

(**) Ὁ Πέρρος Βράϊλας Ἀρμένης εἶνε ἴσως ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς νεώτερους Ἕλληνες, ποῦ ἐφιλοσόφησε συστηματικὰ ἀπάνω στὸ Ὡραῖο. Ἡ κτλολογικές του μελέτες καὶ σήμερ' ἀκόμα μποροῦν νὰ χρησιμεύσουν γιὰ θεμέλιο. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτές, διαβάσα στὴ νεότητά μου καὶ τὴν Αἰσθητικὴ τοῦ Στρατούλη, Ἐπισκόπου Κυθήρων, καθὼς καὶ τὴν Καλολογία τοῦ κ. Ζαλούχου. Ἑλληνικά, δὲν ξέρω νὰ ὑπάρχουν ἄλλα «ἐγχειρίδια». Ἀπὸ τἀμέτρητα ξένα συγγράμματα, ὁ Ροΐδης συσταίνει κάπου τὴν «Ἐπιστήμη τοῦ Ὡραίου» τοῦ Charles Levèque, ὡς τὴν πιὸ εὐσύνοπτη, μεθοδικὴ κι' εὐσυνείδητη Αἰσθητική, μάλιστα 'ς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴς περιλήψεις τῶν διαφόρων συστημάτων ποῦ κάνει στὸ τέλος, ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὸν Πλάτωνα, ὡς τὸν Ἔγελο καὶ τὸν Σέλλιγγ. Αὐτὴ θἀκολουθήσω στὸ μάθημά μου. Ἐπειδὴ ὅμως εἶνε κάπως παληά, —τοῦ 1872, 6' ἔκδοση, — θὰ ἔχω ὀπ' ὄψει μου καὶ τὸ θαυμάσιο βιβλίο τοῦ Laurencie «Ἠθικὴ κι' Αἰσθητική, τὸ Καλὸ καὶ τὸ Ὡραῖο». Αὐτὸ πιὰ εἶνε τῶν ἡμερῶν μας. Ὁ συγγραφέας ἔχει ὑπ' ὄψει του ὅλα τὰ φιλοσοφήματα τῶν νεωτέρων, ἀπὸ τὸν Σοπεγχάουερ ὥς τὸν Ράσκιν. Ἔτσι μπορεῖ κανεὶς νὰ ξέρῃ τί **ἔχει ξεκαθαρίσει** ὡς σήμερα ἀπ' ὅσα ἐφιλοσόφησαν οἱ ἄνθρωποι ἀπάνω στὸ Ὡραῖο καὶ νὰ μὴν παραδέχεται ἀπὸ τὸν Levèque παρὰ ὅ,τι λέει κι' ὁ Laurencie. Ἦταν, μοῦ φαίνεται, ὁ μόνος τρόπος, γιὰ νὰ κάμω κι' ἐγὼ κάποιο σύστημα Αἰσθητικῆς, ποῦ νὰ περιλαμβάνῃ μόνο τὰ θετικά, τὰ βέβαια, χωρὶς ἰδέες ποῦ πάλησαν πιὰ καὶ χωρὶς ἄλλες νέες, ποῦ δὲν ἐπικυρώθηκαν ἀκόμα. Ὅσο γιὰ τοὺς μεγάλους φιλοσόφους, τοὺς Πατέρες νὰ ποῦμε τῆς Αἰσθητικῆς, αὐτοὶ θὰ διδαχθοῦν ἕνας-ἕνας κατόπι, ἀφοῦ τελειώσουν τὰ στοιχειώδη μαθήματα. — **Γρ. Ξ.**

καὶ τὸ Ἀληθινό. Κάποιοι φιλόσοφοι, καθὼς θὰ ἰδοῦμε, ἀρνήθηκαν αὐτὴ τὴ **θεία φύση**, τὴ **θειότητα** ἂς ποῦμε τοῦ Ὡραίου, τὸ πῆραν γιὰ ὑποκειμενικό, καὶ τὸ ἐξέτασαν μόνο μὲ τὴν Ψυχολογία κι' ὄχι μὲ τὴ Μεταφυσική. Ἔ, αὐτοὶ δὲν μπόρεσαν νὰ τὸ κάμουν Ἐπιστήμη. Εἶνε πάντα ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Αἰσθητικῆς, δὲν εἶνε ὅμως κι' ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὴν ἐστήριξαν σὲ βάση ἀσάλευτη, αἰώνια. Γιατὶ ἀπὸ τότε ἡ Αἰσθητικὴ εἶνε μιὰ Ἐπιστήμη.

Δὲν ἐπεμβαίνω στὴς θρησκευτικές σας ἰδέες. Ἂν ἐρωτούσατε ὅμως σεῖς ἐμένα, ἐγὼ θὰ σᾶς ἔλεγα ὅτι πιστεύω στὸ Θεό. Καὶ πιστεύω ἀκόμα πὼς κάθε Ὡραῖο πηγάζει ἀπ' τὸ Θεό, πῶς κάθε Ὡραῖο, καὶ στὴ Φύση καὶ στὴν Τέχνη, τὸ Θεὸ μᾶς φανερώνει καὶ πὼς τὸ Ἀπόλυτο, τὸ τέλειο, τὸ ἰδανικὸ Ὡραῖο εἶνε ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος. Γι' αὐτό, σᾶς τὸ ξεμολογιέμαι, πὼς ἂν καὶ δὲν εἶμαι παρὰ ἕνας μικρός, μικρότατος τεχνίτης, τὴ ἐργασία μου τὴ θεωρῶ σὰ μιὰ μυσταγωγία, σὰ μιὰ λατρεία τοῦ Θείου. Κι' ὅπως ὁ πιὸ ἄσημος, ὁ πιὸ ταπεινὸς ἱερέας τοῦ χωριοῦ,—ποῦ εἶνε ὅμως ἱερέας,— πρὶν ἀρχίσῃ τὴ λειτουργία του, σκύβει τὸ κεφάλι μὲ φόβο καὶ παρακαλεῖ κατανυκτικὰ τὸ Θεὸ νὰ τὸν δυναμώσῃ, — «καὶ ἐνίσχυσόν με εἰς τὴν προκειμένην διακονίαν σου» λέει, —ἔτσι, ἀπαράλλακτα κι' ἐγώ, κάθε φορὰ ποῦ θἄρχίσω κάποιο ἔργο, παρακαλῶ τὸ Θεὸ νὰ μ' ἐνισχύσῃ καὶ νὰ μὲ φωτίσῃ. Τὴν Τέχνη μου, ὅσο μικρὴ κι' ἂν γίνεται στὰ χέρια μου, τὴ θεωρῶ σὰ **διακονία Θεοῦ**, ἀφοῦ κι' αὐτὴ τὴ φανέρωση ἑνὸς Ὡραίου ἔχει σκοπὸ κι' ὀφοῦ κάθε Ὡραῖο, μικρὸ ἢ μεγάλο, φτάνει νὰ εἶνε Ὡραῖο, ἔχει πηγὴ τὸ Θεό.

Τὸ ξαναλέω. Δὲν ἐπεμβαίνω στὴς θρησκευτικές σας πεποιθήσεις. Ἀλλὰ ἔτσι θἄθελα νἀντιλαμβάνεσθε καὶ σεῖς τὴν Ὡραία Τέχνη ποῦ ἀγκαλιάζετε σήμερα, γιὰ νἀφοσιωθῆτε 'ς αὐτὴ γιὰ πάντα. Πιστέψετέ με: Ἂν τὸ Ὡραῖο δὲν ἦτον ἕνα θεῖο πρᾶγμα, δὲν θἄξιζε τὸν κόπο νἀφιερώνουμε 'ς αὐτό, οὔτε σεῖς, οὔτ' ἐγώ, οὔτε κανένας, ὁλάκαιρη ζωή! Καλλίτερα νὰ διαλέγαμε τίποτα πρακτικό, χρήσιμο, ὠφέλιμο, γιατὶ τὸ Ὡραῖο, πρακτικῶς, εἶνε ἄχρηστο.

Ὑπάρχει λοιπὸν μιὰ Ἐπιστήμη τοῦ Ὡραίου. Καὶ πρὶν ἀνοίξουμε τὸ Χρυσό της Βιβλίο, ἂς ἰδοῦμε ποιὰ θέση ἔχει ἀνάμεσα στὶς ἄλλες Ἐπιστῆμες.

(ἀκολουθεῖ)

ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΠΕΤΚΑ

(Ἡ ἀρχή του στὸ προηγούμενο)

Ὁ Πέτκα ἔβλεπε πρώτη φορὰ τὸ σταθμὸ μὲ τοὺς μύριους του θόρυβους, τοὺς κρότους τῶν τραίνων ποὺ φτάναν, τὰ σφυρίχματα τῶν μηχανῶν —ποὺ ἄλλοτες βαρυὰ καὶ σὰ θυμωμένα θυμίζαν τὴ φωνὴ τοῦ Ὀσσὶπ Ἀμπράμοβιτς κι' ἄλλοτες διαπεραστικὰ κι' ἁπαλὰ τὴ φωνὴ τῆς γυναῖκας τοῦ Ὀσσίπ,— μὲ τοὺς βιαστικοὺς ταξιδιῶτες, ποὺ περνοῦσαν καὶ ξαναπερνοῦσαν σὰν ἀτέλιωτη ἀλυσσίδα. Ὅλ' αὐτὰ τὸν κάμναν νὰ νευριάζῃ ἀπὸ ἀνυπομονησία. Φοβόταν κι' αὐτὸς σὰν τὴ μητέρα του μὴν ἀργήσουν, ἂν κι' εἶχαν μπροστά τους ἀκόμα μισὴ ὥρα ὅσο νὰ φύγῃ τὸ τραῖνο τῶν περιχώρων. Κι' ὅταν πιὰ καθῆσαν μέσα στὸ βαγόνι καὶ ξεκίνησαν, ὁ Πέτκα κόλησε τὸ πρόσωπό του στὸ τζάμι καὶ τὸ ξουρισμένο του κεφάλι στριφογύριζε στὸ λαιμό του σὰν ἀπάνω σὲ μετάλλινο ραβδάκι.

Εἶχε γεννηθῆ μέσα στὴν πόλη καὶ ποτές του δὲν ἔκανε βῆμα ἔξ' ἀπ' αὐτήν. Πρώτη του φορὰ ἔβλεπε χωράφια, κι' ὅλα τοῦ φάνταζαν καινούργια καὶ πάρα πολὺ παράξενα. Ὁ Πέτκα ἦταν ἐνθουσιασμένος ποὺ μποροῦσε νὰ βλέπῃ τόσο μακρυά, νὰ γελιέται καὶ νὰ πέρνῃ τὰ δάση πέρα στὸν ὁρίζοντα γιὰ χορτάρι, νὰ κοιτᾶ ψηλὰ τὸν οὐρανὸ ποὺ ἔλαμπε πάνω ἀπὸ τὸ νέο αὐτὸν κόσμο, τὸν τόσο καθάριο κι' ἀπέραντο. Κι' ὅταν γύριζε πρὸς τὴ μητέρα του, ἀπὸ τὸ ἀπέναντι παραθυράκι ἔβλεπε τὸν ἴδιο καταγάλανο οὐρανὸ μὲ κάτι λαφρυὰ κάτασπρα καὶ χαρούμενα συννεφάκια, ποὺ πετοῦσαν σὰ νᾶταν μικρὰ ἀγγελούδια.

Κι' ὁ Πέτκα ἔτρεχε ἀπ' τόνα παραθυράκι σταλλο κι' ἔδαζε μ' ἐμπιστοσύνη τὸ μικρό του ἄπλυτο χεράκι στὸν ὦμο ἢ καὶ στὰ γόνατα τῶν ἄγνωστων ταξιδιωτῶν ποὺ τοῦ χαμογελοῦσαν. Ἕνας κύριος ὅμως, ποὺ διάβαζε ἐφημερίδα καὶ χασμουριόταν ἀκατάπαυστα, εἴτε ἀπὸ κούραση εἴτε ἀπὸ βαρυεστισμάρα, κοίταξε ἄγρια μιὰ δυὸ φορὲς τὸν Πέτκα κι' ἡ Ναγκιέζντα θέλησε νὰ τὸν δικιολογήσῃ.

— Εἶνε ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ταξιδεύει μὲ σιδερόδρομο... Γι' αὐτὸ κάνει ἔτσι...

— Χμ-χμ!... γκρίνιασε ὁ κύριος καὶ ξανάρχισε τὸ διάβασμα.

Ἡ Ναγκιέζντα ἔνιωθε τὴν ὄρεξη νὰ τοῦ πῇ ἀκόμα πὼς ὁ Πέτκα εἶχε κάνει τρία χρόνια σέναν κουρέα, πὼς αὐτὸς ὑποσχέθηκε νὰ τοῦ μάθῃ τὴν τέχνη, πὼς αὐτὸ ἦταν κάτι πολὺ σπουδαῖο, γιατὶ ἦταν μόνη στὸν κόσμο καὶ δὲν εἶχε καὶ τίποτα καὶ πὼς ἀλλιώτικα δὲ θἄχε κανένα νὰ τὴ βοηθήσῃ ἅμα γερνοῦσε ἢ ἂν τύχαινε κι' ἀρρώσταινε. Μὰ ὁ κύριος φαινόταν ἄγριος κι' ἡ Ναγκιέζντα ἀρκέστηκε νὰ τὰ σκεφτῆ ὅλ' αὐτὰ ἀπὸ μέσα της.

Μιὰ πεδιάδα, ποὺ εἶχε πάρῃ ἕνα βαθυπράσινο χρῶμα ἀπ' τὴν αἰώνια ὑγρασία, γιομάτη βώλους χῶμα ξαπλωνόταν δεξιὰ ἀπὸ τὶς γραμμὲς τοῦ σιδεροδρόμου. Τέλιωνε μὲ κάτι μικρὰ γκριζα σπιτάκια, ὅμοια μὲ παιχνιδάκια καὶ πάνω στὸν ψηλὸ καταπράσινο λόφο, ποὺ στὰ πόδια του λαμπίριζε ἕνα ἀργυρένιο σειρῆτι, ὑψωνόταν μιὰν ἄσπρη ἐκκλησιοδοῦλα τόση δὰ κι' αὐτή.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ τραῖνο, αὐξάνοντας ξαφνικὰ τὴν ταχύτητά του ὁρμησε ἀπάνω σὲ μιὰ γέφυρα, σφυρίζοντας μεταλλικὰ καὶ παρατεταμένα καὶ φάνηκε σὰ νὰ κρεμῶταν στὸν ἀέρα πάνω ἀπὸ ἕναν ποταμίσιο καθρέφτη. Ὁ Πέτκα ἄρχισε νὰ τρέμῃ ἀπ' τὸ φόβο του καὶ τὴν ἔκπληξή του καὶ τραβήχτηκε ἀπ' τὸ παράθυρο· γρήγορα ὅμως ξαναπλησίασε μήπως καὶ τοῦ ξεφύγῃ καμιὰ μικρὴ λεφτομέρεια τοῦ ταξιδιοῦ. Τὰ μάτια του εἶχαν χάσῃ πιὰ τὴν κουρασμένη τους θωριὰ κι' οἱ ρυτῖδες σβυστῆκαν. Θἄλεγες πὼς εἶχαν σιδερώσῃ τὸ δέρμα τοῦ προσώπου του καὶ πὼς ἔτσι παρουσιάστηκε ἄσπρο καὶ γυαλιστερό.

Τὶς δυὸ πρῶτες μέρες, ποὺ ὁ Πέτκα πέρασε στὴν ἐξοχή, οἱ πλούσιες καὶ δυνατὲς νέες ἐντυπώσεις ποὺ τὸν ξαφνίζαν παντοῦ, χαλαρῶσαν τὴ μικροῦλα του ἀδύναμη καρδιά.

Ἐνῶ οἱ ἄγριοι τῶν περασμένων καιρῶν ζαλίζουνταν ἅμα ἀφῆναν τὴν ἐρημιὰ γιὰ νἀρθοῦν μέσα στὴν πόλη, ὁ σημερνὸς αὐτὸς ἄγριος, καθὼς ἔγκε ἀπὸ τὴ σιδερένια φυλακὴ τῆς τεράστιας πόλης, ἔνοιωθε ἀδύνατος κι' ἀδύναμος μπροστὰ στὴ φύση. Ἐδῶ ὅλα τοῦ φαίνουνταν γιομᾶτα ζωή, συγκινήσεις, θέλησι. Φοβόταν τὸ δᾶσος ποὺ θρόϊζε ἁπαλὰ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του καὶ ποὺ ἦταν σκοτεινό, σκεφτικὸ καὶ τρομαχτικὸ στὴν ἀπεραντοσύνη του. Ἀγαποῦσε τοὺς ἡλιόλουστους καταπράσινους καὶ ἀνοιχτόκαρδους δρομάκους ποὺ θαρροῦσες πὼς ταστραφτερά τους κλαδιὰ τραγουδοῦσαν. Κι' ἔτσι θἄθελε νὰ τὰ χαΐδευε ὅλα.

σὰν ἀδερφοῦλες. Ὁ βαθυγάλαζος οὐρανὸς τὸν προσκαλοῦσε καὶ τοῦ γελοῦσε σὰ μητέρα. Ὁ Πέτκα συγκινημένος ἔτρεχε, χλώμιαζε, χαμογελοῦσε κι' αὐτὸς δὲν ἤξερε γιατί. Καὶ μὲ σιγανὰ βηματάκια σὰ γεροντᾶκος περπατοῦσε στὰ σύνορα τοῦ δασιοῦ καὶ πλάϊ στὴ δασωμένη ὄχτη τῆς λίμνης. Καὶ κεῖ κουρασμένος, φουσκωμένος ἀπ' τὸ δρόμο, ξαπλωνόταν μέσα στὸ πυκνὸ κι' ὑγρὸ χορτάρι, ποὺ τὸν ἔκρυβε ὁλάκερο. Μόνη ἡ μυτοῦλα του, γιομάτη πανάδες, ξέβγαινε πάνω ἀπὸ τὴν πράσινη ἐπανωσιά. Τὶς πρῶτες μέρες ἐρχόταν συχνὰ στὴ μητέρα του, πήγαινε κοντὰ κοντά της κι' ὅταν ὁ κύριος τὸν ρωτοῦσε ἂν τοῦ ἄρεζε στὴν ἐξοχή, χαμογελοῦσε ντροπιασμένα κι' ἀπαντοῦσε.

— Ναί !...

Ὕστερα ξαναγύριζε στὸ φοβερὸ δᾶσος. στὴν ὄχτη τῶν ἤρεμων νερῶν καὶ φαινόταν σὰ νὰ ζητοῦσε κάτι.

Δυὸ μέρες ὅμως ὑστερώτερα ἡ ψυχή του βρέθηκε σὲ τέλεια ἁρμονία μὲ τὴ φύση. Κι' αὐτὸ χάρις στὸ Μίκια τὸ μαθητή. Ὁ Μίκια εἶχε ἕνα πρόσωπο ἡλικαμένο καὶ παράξενο· τὰ μαλλιά του ὀρθώνουνταν στὴν κορφὴ τοῦ κεφαλιοῦ του κι' ὁ ἥλιος τὰ εἶχε κάψη τόσο πολὺ ποὺ φαντάζαν ἄσπρα. Ψάρευε στὴν ὄχτη τῆς λίμνης ὅταν τὸν πρωτόειδε ὁ Πέτκα· χωρὶς πολλὲς φασαρίες ἄρχισε νὰ τοῦ μιλᾶ καὶ σὲ λίγο γενήκανε φῖλοι.

Ὁ Μίκια δάνεισε στὸν Πέτκα ἕνα ἀπὸ τὰ καλάμια του, μιὰν ἄλλη φορὰ τὸν πῆρε καὶ κολύμπησαν μακρυά. Ὁ Πέτκα φοβόταν πολὺ τὸ νερό, μὰ σὰ βρέθηκε μέσα δὲν ἤθελε πιὰ νὰ βγῆ· ἔκανε πὼς κολυμποῦσε, σήκωνε ψηλὰ τὴ μύτη, ὕψωνε τὰ φρύδια, κατάπινε μιὰ γουλιὰ καὶ χτυποῦσε μὲ τὰ χέρια του τὰ νερὰ ποὺ ἀντιπηδοῦσαν.

Κι' ἔμοιαζε ἔτσι σὲ μικρὸ σκυλάκι ποὺ ρίξαν γιὰ πρώτη φορὰ μέσα στὸ νερό. Σὰ ντύθηκε, τὸ κορμί του ἀπὸ τὸ κρῦο ἦταν γαλάζιο, σὰ νεκροῦ, καὶ τὰ δόντια του χτυποῦσαν. Ὁ Μίκια, ποὺ ὅλο καὶ κατέβαζε ἰδέες, πρότεινε καὶ φέραν βόλτα τὰ γκρεμίσματα ἑνὸς πύργου. Σκαρφάλωσαν στὴ σκεπασμένη ἀπὸ δέντρα στέγη καὶ περπάτησαν ὧρες ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ γκρεμισμένα τείχη τῆς πελώριας οἰκοδομῆς. Ἦταν ἐξαίσια· παντοῦ ὑπῆρχαν σωροὶ πέτρες, ποὺ γιὰ νὰ τὶς προσπεράσης χρειαζόταν μεγάλη προσοχή. Ἀνάμεσά τους φύτρωναν σουρβιὲς καὶ μικρὲς σήμυδες· νέκρα βασίλευε παντοῦ καὶ θαρροῦσες πὼς κάποιος ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ θὰ πεταγόταν ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὸν τοῖχο ἢ πὼς κάποιο τρομαχτικὸ πρόσωπο θὰ παρουσιαζόταν στὸ ἄνοιγμα κανενὸς κατατσακισμένου παράθυρου. Σιγὰ-σιγὰ ὁ Πέτκα συνήθισε τὴν ἐξοχή, αἰστανόταν ἤρεμος καὶ ξέχασε πέρα καὶ πέρα πὼς ζοῦσε στὸν κόσμο ἕνας Ὀσσὶπ Ἀμπράμοβιτς καὶ πὼς ὑπῆρχε κι' ἕνα κουρεῖο.

— Κοίτα καλὲ πῶς πάχηνες. Σὰ νάσουνα ἔμπορας ! ἔλεγε χαρούμενη ἡ Ναγκιέζντα, χοντρὴ καθὼς ἦταν καὶ μὲ κάτι μάγουλα ποὺ ἡ ζέστα τοῦ τζακιοῦ τὰ χρωμάτιζε φλογερὰ καὶ τάκαμνε νὰ μοιάζουν σὲ σαμοβάρι κουζίνας. Θαρροῦσε πὼς τὴν ἀλλαγή του ὁ Πέτκα τὴ χρωστοῦσε στὴν ἀφτονώτερη τροφή. Μὰ ὁ Πέτκα ἔτρωγε λίγο, ὄχι γιατὶ δὲν πεινοῦσε μὰ γιατὶ δὲν τούμενε καιρός. Ἂν μποροῦσε νὰ μὴ μασάη καὶ νὰ κατάπινε ἔτσι μονομιᾶς τὶς μπουκιὲς θᾶταν καλά, μὰ ἔλα πάλι ποὺ ἔπρεπε νὰ τρώη καὶ νὰ κουνάη κάθε τόσο καὶ τὰ πόδια του, γιατὶ ἡ Ναγκιέζντα ἔτρωγε.

Θέ μου, τί σιγά. Καθότανε καὶ ξεκοκκάλιαζε τὰ κόκκαλα, σκουπιζόταν μὲ τὴν ποδιά της καὶ μιλοῦσε ἀκατάπαυστα. Μὰ δὲν ἦταν μόνο αὐτό· εἶχε καὶ δουλειές. Ἔπρεπε νὰ πάη νὰ κολυμπήση πέντε φορές, νὰ δουλέψη μιὰ πετονιά, νὰ βρῆ σκουλικάκια—κι' αὐτὰ ὅλα δὲ γίνουνταν σένα λεφτό. Ὁ Πέτκα ἔτρεχε τώρα ξυπόλυτος, κι' αὐτὸ τὸν φχαριστοῦσε χίλιες φορὲς περσότερο ἀπὸ τὸ νὰ φορῆ παπούτσια μὲ χοντρὲς σιόλες. Ἡ γῆς ἄλλοτες καίει, ἄλλοτες δροσίζει τὸ δέρμα καὶ μέναν τρόπο τόσο χαϊδευτικό ! Παράτησε καὶ τὴ ρεντιγκότα του, ποὺ τοῦ τὴν εἶχαν ἀγοράση μεταχειρισμένη καὶ ποὺ σὰν τὴ φοροῦσε θαρροῦσες πὼς ἔβλεπες ἕνα γέρο τῆς συντεχνίας τῶν κουρέων· ἔτσι φαινόταν σὰ νᾶχε ξανανιώση.

Τὴ φοροῦσε μόνο τὸ βράδυ, σὰν πήγαινε στὸ μῶλο νὰ σεργιανίση τοὺς ἀφεντάδες, ποὺ πηγαῖναν σὲ μικροεκδρομές, μὲ μικρὰ βαπορᾶκια· κομψοὶ καὶ χαρούμενοι στρώνουνταν γελῶντας στὸ πλεούμενο, ποὺ ζυγιζόταν κι' ὕστερα ἔκοβε τὰ πυκνὰ νερά, ποὺ τάπερνες γιὰ καθρέφτη· καὶ τὰ δέντρα ποὺ ζωγραφίζουνταν μέσα στὰ νερὰ ταράζουνταν σὰ νᾶχε περάση ἀπὸ μέσα τους ἕνα ἁπαλὸ ἀεράκι.

Κατὰ τὰ τέλη τῆς βδομάδας ὁ κύριος ἔφερε ἀπ' τὴν πόλη ἕνα γράμμα γιὰ τὴ «μαγείρισσα» Ναγκιέζντα, κι' ἡ Ναγκιέζντα, ἅμα τὸ διάβασε, ἄρχισε τὰ κλάματα καὶ πασάλιψε ὅλο της τὸ πρόσωπο μὲ τὴν καπνιά, ποὺ εἶχε στὴν ποδιά της.

Ἀπ' τὰ μισόλογα καὶ τὶς κομένες φράσεις ποὺ συνόδευαντὸ παραπονιάρικο κλᾶμα της κατάλαβαν πὼς τὸ γράμμα μιλοῦσε γιὰ τὸν Πέτκα. Ἦταν πιὰ βράδυ. Ὁ Πέτκα ἔπαιζε μοναχός του στὸ χῶρο, ποὺ βρίσκουνταν πίσω ἀπὸ τὸ σπίτι. Φούσκωνε τὰ μάγουλά του, γιατὶ ἔτσι τοῦ ἦταν εὐκολώτερο νὰ πηδάη. Τὴν κουτὴ μὰ τόσο διασκεδαστικὴ αὐτὴ δουλειὰ τοῦ τὴν εἶχε μάθει ὁ Μίκια. Κι' ὁ Πέτκα τώρα μόνος του, σὰν τέλειος σπόρτσμαν, προσπαθοῦσε νὰ τελειοποιηθῆ.

Ὁ κύριος τὸν πλησίασε καὶ τοῦπε βάζοντας τὸ χέρι στὸν ὦμο τοῦ παιδιοῦ.

— Τί νὰ γίνη, μικρούλη, πρέπει νὰ φύγης !

Ὁ Πέτκα χαμογέλασε ντροπιασμένα καὶ σωποῦσε. «Τί παράξενο παιδὶ» σκέφτηκε ὁ κύριος.

Ὁ Πέτκα ξακολουθοῦσε νὰ χαμογελᾶ· τότες πλησίασε κι' ἡ Ναγκιέζντα καὶ κλαίγοντας τὸ βεβαίωσε.

— Πρέπει νὰ φύγης, μικράκι μου !

— Ποῦ ; ρώτησε ὁ Πέτκα γιομᾶτος ἔκπληξη. Εἶχε ξεχάσει τὴν πόλη· —γιατὶ τώρα εἶχε βρῆ πιὰ τὸν τόπο ποὺ εὐχόταν τόσο πολὺ νὰ πήγαινε.

— Πρέπει νὰ γυρίσης στὸν ἀφέντη σου τὸν Ὀσσὶπ Ἀμπράμοβιτς.

Ὁ Πέτκα δὲν καταλάβαινε ἂν καὶ τὸ πρᾶμα ἦταν τόσο εὐκολονόητο. Τὸ στόμα του ὅμως ἦταν κατάξερο καὶ κουνοῦσε μὲ δυσκολία τὴ γλῶσσα του· ρώτησε·

— Καὶ πῶς θὰ πάω αὔριο νὰ ψαρέψω ; Τὸ καλάμι...

— Τί νὰ κάνουμε !... Σὲ θέλουν. Ὁ Προκόπης, λέει, εἶνε ἄρρωστος καὶ βρίσκεται στὸ νοσοκομεῖο. Δὲν ἔχουνε κανένα. Μὴν κλαῖς. νὰ δῆς ποὺ θὰ σὲ ξαναφήσουν νὰ ξαναρθῆς.— Εἶνε καλὸς ὁ Ὀσσὶπ Ἀμπράμοβιτς !

Ὁ Πέτκα ὅμως δὲν εἶχε καμιὰν ὄρεξη νὰ κλάψη. Δὲν

καταλάβαινε. Ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ μπροστά του βρισκόταν μιὰ πραματικότητα, ἡ πετονιά, ἀπ' τὴν ἄλλη, ἕνα φάντασμα.

— Ὀσσὶπ Ἀμπράμοβιτς !— Σιγὰ-σιγὰ ὅμως οἱ σκέψεις τοῦ Πέτκα καθάρισαν καὶ μιὰ ξαφνικὴ καὶ περίεργη ἀλλαγὴ γίνηκε μέσα στὸ κεφάλι του.

Ὁ Ὀσσὶπ Ἀμπράμοβιτς παρουσιάστηκε σὰν πραματικότητα καὶ τὸ καλάμι, ποὺ ἦταν ἀκόμα μουσκεμένο, σὰν ὀφτασία.

Τότες ὁ Πέτκα ἔκανε τὴ μητέρα του νὰ τὰ χάση. Ἔσπρωξε τὸν κύριο καὶ τὴν κυρία. Θὰ παραξενευόταν κι' ὁ ἴδιος ἂν μποροῦσε νὰ κάνη μιὰν ἀνάλυση τῆς ψυχῆς του· δὲν ἔκλαψε ὅπως κλαῖν ταδύνατα κι' ἀρρωστιάρικα παιδιὰ τῶν πόλεων —μὰ ἔμπηξε τὶς φωνὲς καὶ φώναξε τόσο δυνατά, ποὺ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ φωνάξη κι' ἕνας μεγαλόφωνος χωριάτης καὶ κυλίστηκε χάμω, ὅπως κυλιοῦνταν στὸ βουλεβᾶρτο οἱ μεθυσμένες γυναῖκες. Μὲ τὸ μικρό του ἄσαρκο χεράκι χτυποῦσε τὸ χέρι τῆς μάνας του, τὴ γῆς, κι' ὅτι τοῦ τύχαινε μπρός του. Τὰ μυτερὰ λιθάρια καὶ χάμω ἡ γῆς τὸν κάμναν νὰ πονῆ, μὰ κεῖνος φαινόταν σὰ νάθελε ναυξήση τὸν πόνο.

Σὲ λίγο ὁ Πέτκα ἡσύχασε κι' ὁ κύριος εἶπε στὴ γυναῖκα του τὴν ὥρα ποὺ αὐτή, μπροστὰ στὸν καθρέφτη, ἔβαζε ἕνα ἄσπρο τριαντάφυλλο στὰ μαλλιά της.

— Τὰ βλέπεις ; Πάνε ὅλα !—Ἡ θλίψη τῶν μικρῶν βαστάει τόσο λίγο.

— Κι' ὅμως ὁ μικρὸς αὐτὸς μὲ κάνει ἔτσι νὰ λυπάμαι.

— Ναί, ζοῦν τόσο ἄσκημα. Ὑπάρχουν ὅμως ἄλλοι ποὺ ζοῦν χειρότερα. Εἶσαι ἕτοιμη ;

Καὶ πῆγαν στὸν κῆπο Ντίγκμαν ὅπου θὰ γινόταν χορὸς ἐκεῖνο τὸ βράδυ κι' ὅπου ἔπαιζε κιόλας ἡ στρατιωτικὴ μουσική.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῒ ὁ Πέτκα γύρισε μὲ τὸ τραῖνο τῶν ἑφτὰ στὴ Μόσκα. Ξαναγλυστρῆσαν μπροστά του, ὅπως καὶ τὴν πρώτη φορά, ἀλλ' ἀντίθετα, τὰ πράσινα χωράφια, ποὺ εἶχαν πάρη ἕνα μολυβὶ χρῶμα ἀπ' τὴν πρωινὴ δρόσο.

Τὸ ἀδύνατό του κορμάκι βρισκόταν μέσα στὴν παλιὰ καὶ ξεφτισμένη ρεντιγκότα κι' ἕνα χάρτινο κολᾶρο ξέβγαινε ἀπὸ τὰ ροῦχα του. Καθόταν ἀκίνητος, ἀμίλητος καὶ συμαζεμένος μὲ τὰ χέρια δεμένα ἀπάνω στὰ γόνατα καὶ μόνο κάπου κάπου κοίταζε ἀπ' τὸ παραθυράκι. Τὰ μάτια του εἶχαν ξαναπάρη τὴν κοιμισμένη κι' ἤρεμη θωριά τους, λεφτὲς ρυτίδες ξαναπρόβαλαν γύρω ἀπὸ τὰ μάτια του καὶ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη του σὰ στοὺς γέρους. Προσπεράσαν κατόπιν μπροστὰ ἀπὸ τὰ παραθυράκια οἱ στῦλοι κι' οἱ δῖσκοι τοῦ σταθμοῦ καὶ τὸ τραῖνο σταμάτησε. Ὁ Πέτκα κι' ἡ μάνα του παρασύρτηκαν ἀπ' τοὺς βιαστικοὺς ταξιδιῶτες καὶ γρήγορα βγῆκαν στὸ δρόμο ποὺ βούιζε ἀπ' τὸν πολὺ κόσμο. Κι' ἡ ἀπέραντη κι' ἀχόρταγη πόλη ρούφιξε ἀδιάφορη τὸ μικρό της θῦμα !

— Νὰ κρύψης τὴν πετονιά.—Εἶπε ὁ Πέτκα σὰ βρέθηκαν στὴν πόρτα τοῦ κουρείου.

— Θὰ τὴν κρύψω, μικράκι μου, θὰ τὴν κρύψω ! Θὰ ξανάρθης, ἡσύχασε !

Καὶ ξανακούστηκε πάλι μέσα στὸ βρώμικο καὶ μολυσμένο κουρεῖο τὸ ρυθμικὸ κάλεσμα «Μικρέ, νερό !». Κι' ὁ πελάτης ξανᾶδε τὸ λύγδικο χεράκι νὰ τείνεται πρὸς τὴν κονσόλα ἐνῶ ἀκουγόταν τὸ ἀπειλητικὸ κι' ἀπροσδιόριστο μουρμούρισμα. «Πρόσμενε, τώρα θὰ δῆς !» Κι' αὐτὸ σήμαινε πὼς ὁ μικρὸς μισοκοιμισμένος εἶχε χύση τὰ νερὰ ἢ κακοκαταλάβη τὶς παραγγελιές. Καὶ τὴ νύχτα ἐκεῖ ποὺ πλάγιαζαν ὁ Νικόλκα κι' ὁ Πέτκα μιὰ μικρὴ ἀστενικὴ καὶ ξαναμένη φωνὴ ἀντηχοῦσε· μιλοῦσε γιὰ τὴν ἐξοχή, γιὰ τὰ πράματα ποὺ δὲν ὑπάρχουν, ποὺ κανένας δὲν ἔχει ἀκούση γι' αὐτὰ καὶ κανένας δὲν τάχη δῆ. Μέσα στὴ σιγαλιὰ ποὺ ἄρχιζε νὰ σιγαπλώνεται ξεχώριζε ἡ ἄνιση ἀναπνοὴ τῶν παιδιῶν. Καὶ τότες μιὰν ἄλλη φωνή, ποὺ δὲν εἶχε τίποτα τὸ παιδικὸ ἀκουγόταν γιομάτη δύναμη καὶ σκληράδα.

— Τί διαβόλοι ! Κάτι ἰδέες ποὺ τοὺς μπαίνουν στὸ κεφάλι.

— Γιὰ ποιοὺς διαβόλους μιλᾶς ;

— Γιὰ ὅλους.

Ὕστερα περνοῦσε μιὰ σειρὰ κᾶρα κι' οἱ βροντεροὶ κρότοι σκεπάζαν τὶς φωνὲς τῶν παιδιῶν. Κι' ὕστερα ἀκουγόταν μιὰ μακρυνὴ καὶ παραπονιάρικη φωνὴ ποὺ πολλὴν ὥρα τώρα ἔφτανε ἀπὸ τὸ βουλεβᾶρτο· κάποιος μεθυσμένος ἔδερνε μιὰ μεθυσμένη γυναῖκα.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΑΝΔΡΕΓΕΦ

Μετάφραση ΝΙΚΟΥ ΚΟΚΟΛΗ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

(Κάθε συνεργάτης μας εὐθύνεται γιὰ ὅσα γράφει)

ΜΑΝΩΛΗΣ Κ. ΜΑΓΚΑΚΗΣ

Σὲ δυσάρεστη θέσι βρησκόμαστε σήμερα : μὲ λύπη μας μεγάλη ἀγγέλνουμε τὸ πρῶϊμο θάνατο τοῦ γνωστοῦ ποιητῆ-μεταφραστῆ Μανώλη Μαγκάκη. Ἡ ζωή του περνοῦσε ἀνάλογα μὲ τὶς περίστασες ἤρεμα, μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς θὰ μποροῦσε νἀντικρύσῃ «στὸν γυάλινο καθρέφτη τὸν ἑαυτό του» καὶ νὰ πῆ : «πείστηκα πὼς γέρασα», ὅπως λέει σὲ μιὰ μετάφρασή του, τοῦ Σαιξπήρου, ὕστερα ἀπὸ 30 ὡς 40 χρόνια, πάνω-κάτω. Μὰ ἡ ἄθλια ἀρρωστία ποὺ τόσους καὶ τόσους κατακέφαλα ἐχτύπησε θανατικά, δὲν τὸν ἄφηκε κι' αὐτόν : Κι' ἔτσι στὶς 22 μὲ 23 τοῦ περασμένου μῆνα, τὸν χάσαμε.

Οἱ γνωστοὶ καὶ φῖλοι του τοῦ ἔδαλαν στὸ πένθιμο, θλιβὸ νεκρό του, στεφάνι ἰδιαίτερης ἀγάπης κι' ἐχτίμησης.

JEAN MORÈAS «STANCES»

(Στὸ καλὸ φῖλο καὶ εὐγενικὸ καλλιτέχνη : Τέλλο Ἄγρα.)

Ὁ Jean Moréas (Γιάννης Παπαδιαμαντόπουλος) γεννήθηκε στὶς 10 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1859 στὴν Ἀθήνα μας, ἀπὸ ἔνδοξη ναυτικὴ γενιά. Μικρὸς ἀκόμα ἔκαμε πολλὰ ταξείδια στὴν Εὐρώπη, γυρίζοντας ξένες χῶρες καὶ πόλεις, πλουτίζοντας ἔτσι τὶς γνῶσες καὶ φαντασίες του, ποὺ τόσο εὔκολα σὲ πρωτοκύταχτα μέρη ὑψώνεται καὶ γιγοντώνεται ἡ ὀμμορφιὰ στὰ μάτια καὶ στὸ νοῦ. Τελευταῖο του ταξεῖδι ἦταν τὸ «νοσταλγικὸ Παρίσι» ποὺ τόσο στὰ τραγούδια του ποὺ γέμουν μιὰ μελαγχολικὴ πνοή, ἀνυψώνει κι' ἐξυμνεῖ. Δὲν ἔμεινε δῶ τελευταῖα παρὰ ἑξηνταπενταριὰ μονάχα 'μέρες καὶ ξαναγύρισε στὸ πολύδοξο Ἄστυ μας. Μὰ ἡ ὀμμορφιὰ τοῦ Παρισιοῦ κι' ἡ ἀγάπη του πρὸς αὐτὸ δὲν τὸν κράτηξαν αὐτοῦ, κι' ἔτσι μᾶς φεύγει, καὶ ξενητεύεται γιὰ πάντα, στὴ χώρα τῶν ὀνείρων καὶ τῆς ποίησης. Μὰ καὶ 'κεῖ τὸν φθόνησε ἡ Μοῖρα καὶ ἀγκαλιασμένον τὸν τράβηξε κοντά της, σὲ μιὰ χώρα ποιητικά : πιὸ ὄμμορφη, πιὸ ὡραία, πιὸ καλὴ· στὶς 30 τοῦ Μάρτη τοῦ 1910 γιὰ νὰ μὴ ξαναξυρίσῃ πιά, μήτε στὸ «Ὡραῖο Παρίσι», μήτε «κάτω ἀπ' τὸ γαλάζιο οὐρανὸ τῆς Ἀθήνας».

***

Ἀπ' τὰ δεκαριὰ βιβλία τοῦ, ποὺ χρειάζοντα πολὺ μελέτη γιὰ νὰ γράψῃ γιὰ τὸ καθένα, κανένας χωριστό, πρὸ πάντων γιὰ τίς: «Cantilènes», «Ἐριφύλη», «Ἰφιγένεια», κλπ. ποῦ θεωροῦνται τὰ ἀνώτερα ἔργα του, μαζὺ μὲ τὶς «Stances» του, θὰ πῶ δυὸ λόγια ἐδῶ, γιὰ αὐτὲς τὶς τελευταῖες, ἐξ αἰτίας τῶν δημοσιευμάτων τοῦ καλοῦ φίλου Τέλλου Ἄγρα, ποὺ καλλιτεχνικὰ καὶ μὲ ἀληθινὴ τέχνη κι' ἀκρίβεια ἀπόδωκε τὶς μετάφρασές του τέλεια καὶ εὐσυνείδητα. (Γι' αὐτὸ καὶ ἰσχυρίζεται τώρα πὼς μόνη ἐργασία του ὡς σήμερα θεωρεῖ τὴ μετάφραση ὅλων τῶν «Stances», μερικὲς «Πλειάδες» καὶ ἄλλα 10 (δηλ. 10 15) ποιήματα καὶ διηγήματα»).

Τὰ ἓξ βιβλία τῶν «Stances» (γιατὶ ὁ τόμος σὲ ἓξ βιβλία χωρίζεται) δὲ γραφήκανε ὅλα μαζύ, ἢ κατὰ σειρό, μὰ πρῶτα τὰ δυό, κατόπι τὰ ἄλλα τρία, ἔπειτα ἕνα διάλειμμα μὲ τὴν «Ἰφιγένεια» κι κατόπι πάλι, δηλ. ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια, ἄλλο ἕνα· ὅλα μαζὺ ἕξη.

Οἱ «Stances» του, ποιήματα ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ δυὸ τετράστιχα παραπανίσια, λίγα ἀπὸ ἕνα, τρία, ἢ τέσσαρα, εἶνε τραγουδάκια ὄμμορφα, περιγραφὲς χαριτωμένες, ἐπιγράμματα καλλιτεχνικά, ποῦ ἔχουν ὅλα ἕνα λεπτὸ αἴσθημα, μιὰ ῥυθμικὴ ἁρμονία, ἕνα ὡραῖο συμβολισμό, καὶ ποὺ δὲν γράφθηκαν ὅλα σὲ τραπέζια ἀπάνω, μὰ καὶ στὸ χέρι, τὶς νύχτες, κάτω ἀπὸ τὰ φανάρια τοῦ Παρισιοῦ.

Δὲν μπορῶ νὰ πῶ, πῶς τίποτα δὲν ἄφηκε χώρις νὰ ὑμνήσῃ, ἢ θλιβερὰ ἢ χαρούμενα ὁ ποιητής, γιατὶ καθὼς λέει ὁ Σαιξπῆρος «Πολλὰ ἀκόμα ὑπάρχουνε ἀνεξηρεύνητα ἀπ' τὸν οὐρανὸ ὡς τὴ γῆ, καὶ θὰ μείνουν τέτοια, γιὰ τοὺς φιλοσόφους, ποιητές, ζωγράφους κλπ.» μὰ λέω, πὼς ὅτι δὲν μπόρεσε νὰ ὑμνήσῃ, ἢ δὲν ἐπρόλαβε, ἢ τοῦ ἐξέφευγε.

Χῶρες, πολιτίες, βουνά, θάλασσες, πουλιά, οὐρανοί, καὶ γῆ, μόλα τὰ χρώματά τους, καὶ τὶς ὀμμορφιές τους, περικλείνονται μέσα σὲ δυὸ σφυχτοδεμένα τετράστιχα.

Ἡ ὡραιότης, ἡ καλοσύνη, ἡ ὀμμορφιά, σὲ ἕνα, καὶ κάτι τέτοια ἀκόμα. Ἡ ποίηση ἡ λεπτή, μὲ τὸ ὡραῖο ψηλὸ αἴσθημά της, καὶ τὸ συμβολισμό της, κρύβετοι μέσα σαύτοὺς τοὺς στίχους τοῦ «Moréas»... Ποὺ ἂν δὲν ἔφευγε κλεμμένος ἀπὸ μιὰ «μαρτυρικὴ ἀρρώστεια» σήμερα χώρις ἀμφιβολίες θὰ ἤτανε ἕνας ἀπ' τοὺς κορυφαίους μας Ποιητές. Γιατὶ ποιητὴς δὲν εἶνε 'κεῖνος ποῦ βγαίνει ἔργα μπόλικα μόνο, ντύνεται μὲ γοῦστο ἢ παραλέκατα γιὰ νὰ κάμῃ ἐντύπωση, ἢ τὸ λέει γράφοντας ἀπὸ συνήθεια, ἢ γιατὶ πρέπει, μὰ 'κεῖνος ποὺ γράφει λίγα, ὅταν αἰσθάνεται, ὅταν ἀρέσει (αὐτὸ θὰ εἶνε πολύ!) καὶ ἀκόμα ὅταν ἔχει ἐσωτερική, ψυχικὴ ἀνάγκη.

Κι' ἀπ' τοὺς δεύτερους αὐτοὺς ἦτον κι' ὁ «Moréas».

1918 Κ. Φ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ

K259

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Ὅταν ἐπιχειροῦμε νὰ κρίνομε τὸ ἔργον ἑνὸς συγγραφέα πρέπει νὰ σκεπτόμεθα συγχρόνως τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔζησε καὶ ἐν γένει τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖον τὸ πνεῦμά του ἀνεπτύχη. Ἔτοι κινδυνεύουμε λιγότερο, νὰ φανοῦμε ἄδικοι ἀπέναντι μερικῶν συγγραφέων ποῦ σιμὰ μὲ σελίδες δυνατὲς καὶ πρωτότυπες μᾶς ἔδωκαν ἄλλες ἀσθενέστερες καὶ περισσότερον ἐμπνευσμένες ἀπὸ κοινὰ αἰσθήματα (ἐκεῖνα τῆς ἐποχῆς των καὶ τοῦ περιβάλλοντος).

Σχετικῶς μὲ τὸν Ἀλεξανδρινὸ ποιητὴ κ. Καβάφη, θὰ παρατηρήσω, ὅτι ἡ ἀντίθεση αὐτή, ὁ διχασμὸς αὐτός, παρατηροῦνται σὲ βαθμὸν ἀπογοητευτικὸ στὸ ἔργο του. Ἀρκεῖ νὰ ὑπενθυμήσω ὅτι τὸ ὄγδοον μέρος τῶν ποιημάτων του, ἀναφέρονται σὲ τάφους (Ἀισ'α τάφοι, Εὐριωνος τάφος, Ἰκεῆ τάφος, Ἐν τῷ μηνὶ Ἀθὺρ, κλπ. κλπ.) Δικαίως λοιπὸν ὁ κ. Βουτυρᾶς ἀποκαλεῖ *ἐπιγραμματικὴ* τὴ ποίηση τοῦ Καβάφη, *ἐπιτυμβιακὴ* θὰ προτιμοῦσαμε μεῖς. Τώρα ποιὸς ὁ λόγος τῆς ταφολατρείας αὐτῆς, ἡ φανερὴ αὐτὴ προτίμησις γιὰ θέματα ποῦ ὀζοῦν θάνατο. Ἡ ἀπάντηση δὲν εἶνε δύσκολη: ὁ κ. Καβάφης, διατηρεῖ μέσα του, ὅσο καὶ νὰ θέλῃ νὰ κάμῃ τὸν Ἕλληνα, τὴ χριστιανικὴ sensiblité.

Γενικώτερα, ὁ μυστικισμός, φανερώνεται σὲ πολλὰ ἀπ' τὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη. Ἡ *δέησις* εἶναι ποίημα ἐντελῶς ἀνάξιο του. Δὲν ἐνδιαφέρει ἐὰν ἤρεσεν ἰδιαιτέρως σὲ παλαιοὺς συγγραφεῖς ἢ ζωγράφους, ἀναγνωρισμένους μυστικιστάς. Τὰ κεριά, μόλις κρατιοῦνται ἀκόμη. Ὅσο γιὰ τὴν *Ἐκκλησία* καὶ τὸ *Κὺρ-Μανουὴλ* θὰ εἶχαν θέσι σ' ἕνι τόμο μὲ τίτλο: Βυζαντινὴ ποίησις,

Οἱ νέοι σήμερα, μάτην ἀναζητᾶνε γύρω τους, τὸν εἰδωλολατρικὸ ποιητή, μὲ πνεῦμα συγχρονικό, ποῦ ν' ἀγκαλιάζει τὴ ζωὴ χωρὶς ἐνδοιασμοὺς καὶ μεταπτώσεις μυστικοπαθεῖς.

Μηδὲ ὁ Καβάφης, μηδὲ κανεὶς ἄλλος ἱκανοποίησεν ἀκόμη τὴν νέαν συνείδησιν, τῶν νέων ἐκείνων τῆς καινούργιας γενεᾶς ποῦ ζητεῖ περισσότερο φῶς καὶ περισσότερη φιλολογικὴ εὐσυνειδησία.

Γ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

Μερικοὶ φίλοι τοῦ περιοδικοῦ μᾶς ἐπέστησαν τὴν προσοχὴ 'στὶς πολλὲς μεταφράσεις, ποὺ δημοσιεύονται, μὲ τὴν συμβουλὴ ὅτι θἄπρεπε καλύτερα ν' ἀφήνουν τὴ θέσι τους σὲ προϊόντα τῆς 'δικῆς μας λογοτεχνίας. Ὁ «Βωμός», σὲ ὅσες συμβουλὲς τοῦ δίδονται γιὰ τὸ καλό του καὶ γιὰ τὸ καλὸ τῆς Τέχνης, ξέρει ν' ἀπαντᾷ μὲ μιὰν ἀληθινὴν εὐγνωμοσύνη· μολαταῦτα, σ' αὐτό, ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ προσθέσωμε δυὸ λόγια:

Ὄχι, ποτέ, ἡ Ἑλληνικὴ λογοτεχνία δὲ νομίζομε νὰ ζημιώνετε ἀπὸ τὶς μεταφράσεις· ὁ 'δικός της ὁ χῶρος εἶν' ἀρκετὰ μεγάλος καὶ εὐχόμαστε νὰ μεγαλώνῃ ὁλοένα· ἀλλὰ μήπως κι' ἡ μετάφραση δὲν εἶναι λογοτεχνία ἑλληνική; ἴσα —ἴσα φανταζόμαστε πὼς ἐκεῖ ἀποκτᾷ τὴν τάσι νὰ γίνῃ πλατύτερη, νὰ ἀνθίσῃ σὲ καινούργιες ἐκφράσεις, ν' ἀπαντήσῃ 'στὶς ξένες ἀδελφές της ποὺ εἶναι τόσο ποικίλες καί, συχνά, τόσο ζηλευτές, καὶ νὰ κριθῇ 'ς αὐτὸν τὸν ἀγῶνα. Ὅπως καὶ γιὰ τὸ μεταφραστή: κι' αὐτὸς δοκιμάζει ἐκεῖ τὸν ἑαυτό του, ἢ, τοὐλάχιστον, σὲ μιὰ προπόνησι, προσπαθεῖ νὰ τὸν εὕρῃ καὶ νὰ τὸν πιστοποιήσῃ· ἡ μετάφρασι βέβαια δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ μιὰ «μετεμψύχωσις», ποὺ πέρνει ψυχὴ τὴν ψυχὴν τοῦ μεταφραστοῦ. Θὰ πάρωμε τὸ κλασσικὸ παράδειγμα τοῦ Baudelaire: ἡ ἐξαιρετική του διανόησι καὶ ἰδιοσυγκρασία τὸν εἴλκυσαν 'ς ὡρισμένο σημεῖο,—νὰ μεταφράσῃ τὸν Πόε. Καὶ ἐκεῖ συνέλαβε ὅ,τι ἐπλανᾶτο μέσα του ἀκαθόριστο καὶ σκοτεινό. Ἔβλαψε μ' αὐτὸ τὸν ἑαυτό του; —Ἔμεινε γιὰ πάντα ἕνας περίφημος μεταφραστὴς τοῦ Πόε. Ἔβλαψε τὴ μοῦσα τῆς Πατρίδος του;—τῆς ἐχάρισε ἕνα μάτσο λουλούδια, αἰώνια κ' ἐξωτικά, τὰ «Ἄνθη τοῦ Κακοῦ».

Ἔπειτα καὶ τοῦτο: τὸ περιοδικὸ ἠθέλησε νὰ συγκεντρώσῃ κάτι ἀπ' ὅλη τὴν Τέχνη, ὅπως ἔγραψε 'στὸ πρόγραμμά του, καὶ σὲ μιὰ μικρὴ σταγόνα νὰ καθρεφτίσῃ τὸν κόσμο ὁλόκληρο· αὐτὸ ἱκανοποιεῖ καὶ τὸ περιοδικό, καὶ τὸν ἀναγνώστη, καὶ τὸν καλλιτέχνη, ποὺ τὸ διαβάζει. Καὶ ἀντί, σ' αὐτὸν τὸν τελευταῖο, νὰ ὑποτάσσῃ τὴ σκέψι—προσχήματα αὐτὰ τῆς ὀκνηρίας—,ἀπεναντίας τὴν ἐξευγενίζει καὶ τὴν «πλουτίζει», ὅπως εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ πῇ κάποτε ὁ Παλαμᾶς. Μάλιστα ἐδῶ, 'στὸν τόπο μας, οἱ μεταφράσεις εἶναι πολὺ ἀναγκαῖες γιὰ τὴ φτωχή μας λογοτεχνία καὶ τὴ μονόχορδη Ἑλληνικὴ λύρα, ποὺ ζητᾷ πῶς καὶ πῶς νὰ συντονισθῇ ἀπάνω σὲ λιγοστά, τὰ ἴδια πάντα, μοτίβα. «Μαλλώνομε γιὰ λίγα δεμάτια αὐτόχθονος δάφνης», καθὼς εἶπε ὁ Ἀννινος. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη τῆς φτώχειας εἶναι ῥιζωμένη πολὺ βαθειά. Βλέπομε ἀνθρώπους νὰ ἐπισκέπτωνται τοὺς ξένους Παρνασσούς, νὰ φιλοτεχνοῦν ὡραῖες μεταφράσεις, καὶ ὅμως ὕστερα, γράφοντας 'στὴ γλῶσσα τους, νὰ θέλουν νὰ τὴν ἀποδείξουν μὲ κάθε τρόπο 'στὶς ἄλλες ὅτι εἶναι «ἀνεπίδεκτη ἐξευγενισμοῦ».

Τ. Α.

ΑΘΗΝΑΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
Κολοκοτρώνη 37